ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 9 (18391) | 1990 ий 11 январь, изарня | Акше 3 ыр

Марий Эл: тенгече таче эрла

Йошкар-Ола

Куаныде ом керт

Паша кече мучашке лишемын. Комбинатна ончыч районла гыч толшо автомашина-влак чеверласен кудалыч. Тачеш вольыкым вучышаш уке. Ынде кечаш пашанам иктешлашат лиеш.

Сводкысо цифр шонкалаш тарата. Иктешлен ойлаш гын, Йошкар-Оласе тӱҥ комбинатыш вольык график деч шукырак пура. 10 январьлан 1935 ӱшкыж ден ушкалым, 1194 сӧснам налме. Эн чотшо теве мо куандара: вольык кугу нелытан, утларак папан да коя. Налме ушкалын але ӱшкыжын кокла нелытше 460, сӧснан — 110 килограмм.

Йӱдвел Юл кундемласе озанлык-влакын паша саскаштым мокталтыде ом керт. Юрино, Курык марий районла гыч пурышо тӱкан шолдыра вольыкын кокла нелытше пел тонным вонча.

Нелыт кугу — шыл тӱвыргӧ, ӱстел чесна поянрак. Тевыс кушто ешартыш резерв.

Г. НАЗАРЧУК,
комбинат директорын заготовка шотышто заместительже.

Первый гана

Тунемше-влак коклаште марий йылме да литература дене первый гана республиканский олимпиада эртен. Тушто чыла район гыч эн тале йылмызе-влак лийыныт.

Нуно литература, лексика, йылме шотышто посна программа почеш таҥасеныт. Тылеч посна сочинений(ым) возеныт. Ончыл верым Морко, Советский да ...

Пу кӱвар пыта

«Марийскавтодор» объединенийысе кӱвар чоҥышо управленийын коллективше шушаш ийыште тӱшкан пайдаланыме автомобиль корнышто чыла пу кӱвар олмеш кӱртньӧ-бетон кӱварым ыштен шукташ шона.

Тидлан коллективын мастарлыкшат ситышын уло, вийжат шутышаш. Вет управленийым почмо деч вара лучко утла ий жапыште 130 ...

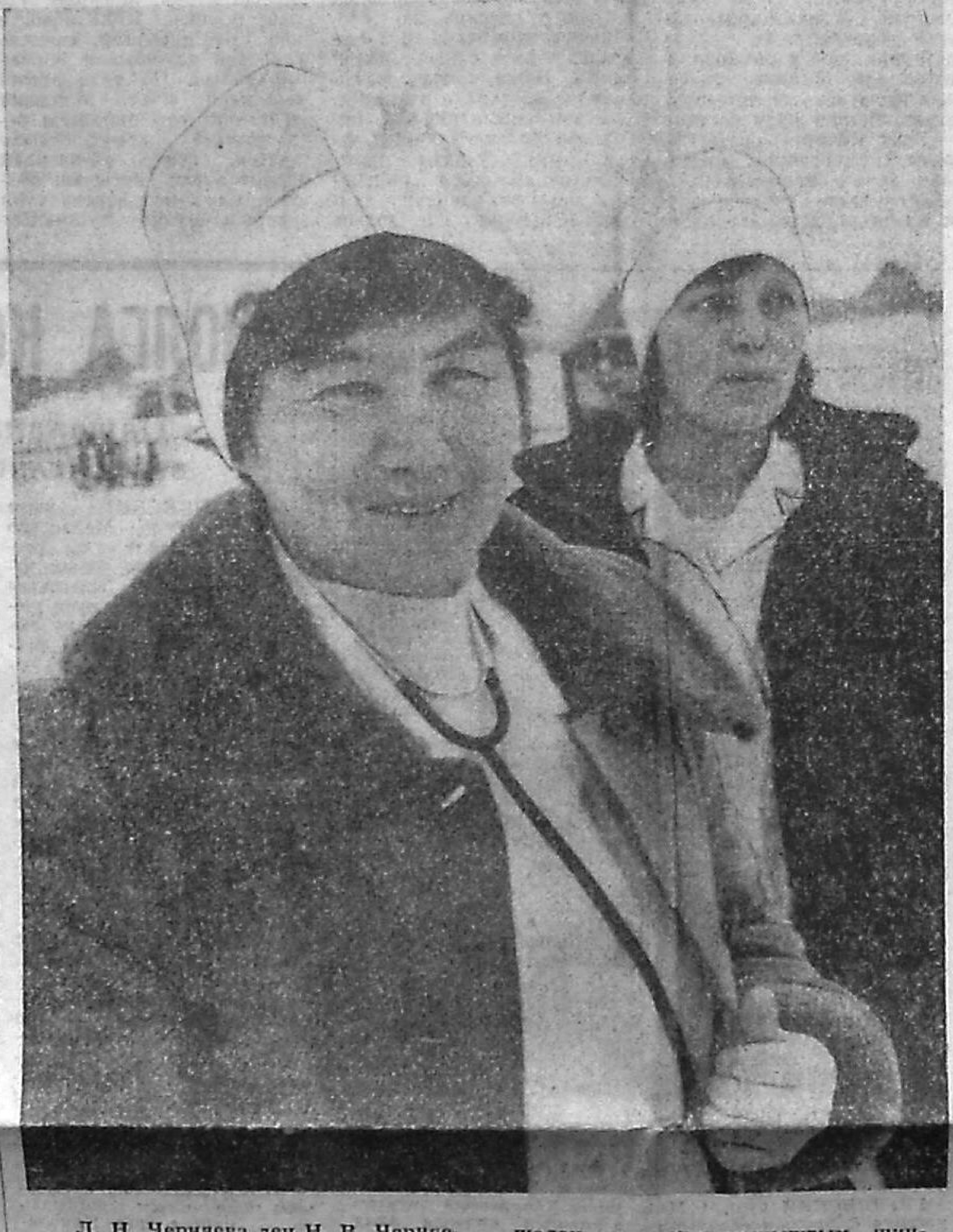

Л. Н. Черняева ден Н. В. Черняевам Звенигово районысо Поянсола кундемыште чылан палат. Коктынат фельдшерско-акушерский пунктышто пашам ыштат. Иктыже — вуйлатыше, весыже — медшӱжар. Нуно ял калыкын тазалыкшым аралыме пашалан уло моштымашыштым, шинчымашыштым пуат.

СНИМКЫШТЕ: Людмила Николаевна ден Нина Васильевна Черняевамыт.

И. Речкинын фотожо.

КОВА УЛЫТ ГЫНАТ

1990 ий 4 март—сайлымаш кече

ОКРУЖНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ КОМИССИЙЛАШТЕ

Калык депутатыш кандидатлан регистрироватлыме

«РСФСР калык депутат-влакым сайлыме нерген» РСФСР Законын 33-шо статьяж дене келшышын, 116-шо №-ан Куженер национально-территориальный избирательный округышто РСФСР калык депутатыш кандидатлан окружной избирательный комиссий регистрироватлен:

Юрий Никитич АЛЕКСЕЕВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, Морко районысо «Родина» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Морко поселкышто ила;

Альбертина Петровна АПТУЛЛИНАМ. Тудо 1954 ийыште шочын, Марий книга издательствын тӱҥ редакторжылан ышта, поэтесса, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Александр Михайлович ВЕДЕРНИКОВЫМ. Тудо 1935 ийыште шочын, Куженер районысо Куженер кыдалаш школышто физикым туныктышылан ышта, КПСС член, Куженер поселкышто ила;

Владимир Андреевич ВЕДЕРНИКОВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, агропромышленный комплексысе пашаеҥ-влак профсоюз Советский райкомын председательжылан ышта, КПСС член, Советский поселкышто ила;

Валерий Геннадьевич ВЛАСОВЫМ. Тудо 1948 ийыште шочын, связь пашаеҥ-влак профсоюз Марий областной комитетын секретарьжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Леонид Макарович ОВЧИННИКОВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, У Торъял районысо «40 лет Октября» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, У Торъял районысо Пектубай селаште ила;

Иван Германович ХЛЕБНИКОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, КПСС Шернур райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Шернур поселкышто ила;

Юрий Васильевич ЧЕТЫШЕВЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын, Марий Турек район, Ленин лӱмеш колхозышто механизаторлан ышта, КПСС член, Марий Турек районысо Улыл Турек ялыште ила;

Даниль Габдуллович ШАГИАХМЕТОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Марийскагропромснаб» производственный объединений председательын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Алексей Михайлович ЮЗЫКАЙНЫМ. Тудо 1943 ийыште шочын, «Пионер йӱк» журналын тӱҥ редакторжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

Окружной избирательный комиссий.

* * *

73-шо №-ан Сотнур избирательный округ (Волжский район) деч Марий АССР Верховный Советын калык депутатшым сайлыме шотышто окружной избирательный комиссий Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан регистрироватлен:

Виктор Иванович ПОЛИВИНЫМ. Тудо 1936 ийыште шочын, вашке медполыш Сотнур подстанцийын фельдшержылан ышта, КПСС член, Учимсолаште ила;

Евгений Николаевич ТРУДОЛЮБОВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Карл Маркс лӱмеш колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Сотнур селаште ила;

Анатолий Иванович ШАБЫКОВЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын, «Москва» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Чодыраялыште ила.

Окружной избирательный комиссий.

УЧАСТКОВЫЙ КОМИССИЙЛАШКЕ

РСФСР-ын, Марий АССР Верховный Советын да вес... Совет-влакын калык депутатыштым сайлымашлан ямдылалтме да тудым эртарыме шотышто эн кугу пашаже окружной ден участковый избирательный комиссий-влаклан логалеш. Иктыштым шукертак ыштыме да нутым шуко пашаштым вияш шукто толыт, кызыт калык депутатыш кандидат-влакым регистрироватлат, избиратель-влак дене вашлиймашым организоватлат. А весыштым але формироватлаш веле тӱҥалме. Избиратель-влакын спискыштым ыштымаште, сайлыме кечын йӱклымашым организоватлымаште да йӱклымашын результатшым иктешлымаште ...

Мемнан республикыштына ончычсо семынак шушаш сайлымашланат ... избирательный участке уло. Тудыжо, тунарак участковый избирательный комиссий лиеш. Нуным калык депутат-влакын районный, городской (районный подчинений ола деч посна) Советшын кидым нӧлтен але тайнышт кидым нӧлтен ыштат. Тушко йӱклен представитель-влакым предприятийласе, организацийласе, учреждений(ласе) пашаче коллектив-влак але нуным советышт, общественный организаций-влакын районный, городской да первичный организацийышт, калыкын общественный самодеятельность органже-влак, кыдалаш специальный да высший учебный заведенийласе кол...

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТА ГЫЧ

БУХАРЕСТ. Румыний вуйлатыме, у обществым политически да экономически чоҥымо кушталго огыл периодым тошкалеш. Мемнан элыште нормальный экономический илышым ыштымашке да у демократический негызеш социально-политический отношенийым шындарымашке пӱтынь калыкым ушымо. Тыге каласен Румынийым национально утарыше верч фронт советын председательже Ион Илиеску Бухарестыште аккредитоватлыме дипломатический корпус дене вашлиймаште.

Тыге вияҥме жапыште, палемден И. Илиеску, Румыний тӱнямбалсе илышыште пӱтынь тӱнялан шкенжым кумдан ончыктышо, южо государство дене кыл кучымашым мо пачаремден гын, чыла тидыж деч утаралтше. Тӱнясе чыла эл дене, эн ончычак пошкудо эл-влак дене, Европысо государство-влак дене, дипломатический кылым кучен шогымо чыла эл дене, пашам пырля ыштымашым кумдан вияҥден колташ кӱлеш манын шонена. Ме тӱнямбалсе илышыште, разоружитлалташ верч, пашам пырля ыштышаш да кумда коопераций верч кучедалмаште активный лияш шонена.

◆

СОФИЯ. Законностым пудыртылмо дене кылдалтше йодышым ончышо парламентский комиссий шкенжын первый заседанийыштыже БКП ЦК-н ончычсо генеральный секретарьже да НРБ Государственный советын ончычсо председательже Тодор Живковын да тудын еш(ыжын) имущественный состоянийышт нерген йодышым каҥашен. Тушто эксперт-влакат участвоватленыт. Ончычсо болгарский вуйлатыше авторский гонорарым шуко налын, шкенжын трудшо-влакым публиковатлаш роскотымат пеш шуко ыштен. Чыла тидыже Т. Живков шотышто следствийым эртараш негызым пуа. Вес эласе банклашыте Т. Живковын оксаже аралалтме нерген увер пурымылан кӧра комиссий НРБ-ысе внешторгбанк ден иностранный паша министерствын эртарыме шымлымашын результатше дене палыме лийын.

◆

ПАНАМА. Айдемын праваж шотышто панамский комиссийын исполнительный директоржо Рауль Эскоффери тыште тыге каласен: Республикыш США-н оружий дене керылт пурымыж годым 207 гражданский еҥын колымыжым гына тиде организаций кычыл(тен) пентыдемден ончыктен кертын.

◆

ТОКИО. Японийысе атомный электростанций-влак тӱрлӧ акшыклан кӧра 1989 ийыште 4 процент паша жап ...лра шогеныт. Тиде — 1981 ий годсек АЭС-влакым жаплан чарен шогалтымын ончыктышо эн кугу показатель. Пӱртӱс ресурс да энергетика шотышто агентство тыге увертарен: ӱмаште элыште атомный электростанцийлаште 35 инцидент лийын, 1988 ийыште 42 инцидент лийымым палемдыме.

Японский островлаште 37 атомный электростанций ...

Сводкысо цифр шонкалаш тарата. Иктешлен ойлаш гын, Йошкар-Оласе тӱҥ комбинатыш вольыклаш гын, Йошкар-Оласе тӱҥ комбинатыш вольык график деч шукырак вура. 10 январьлан 1935 ӱшграфик деч шукырак вура. 10 январьлан 1935 ӱшкыж ден ушкалым, 1194 сӧснам налме. Эн чотшо тевыж ден ушкалым, 1194 сӧснам налме. Эн чотшо теве мо куандара: вольык кугу нелытан, утларак папаи да коя. Налме ушкалын але ӱшкыжын кокла нелытше 460, сӧснан — 110 килограмм.

Йӱдвел Юл кундемласе озанлык-влакын паша саскаштым мокталтыде ом керт. Юрино, Курык марий районла гыч пурышо тӱкан шолдыра вольыкын кокла нелытше пел тонным вонча.

Нелыт кугу — шыл тӱвыргӧ, ӱстел чесна поянрак. Тевыс кушто сшартыш резерв.

Г. НАЗАРЧУК,
комбинат директорын заготовка шотышто заместительже.

Л. Н. Черняева ден Н. В. Черняевам Звенигово районысо Поянсола кундемыште чылан палат. Коктынат фельдшерско-акушерский пунктышто пашам ыштат. Иктыже — вуйлатыше, весыже — медшӱжар. Нуно ял калыкын тазалыкшым аралыме палалан уло моштымашыштым, шинчымашыштым пуат.

СНИМКЫШТЕ: Людмила Николаевна ден Нина Васильевна Черняевамыт.

И. Речкинын фотожо.

Евгений Николаевич ТРУДОЛЮБОВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Карл Маркс лӱмеш колхозын председательжылан ышта, КПСС член. Сотиур селаште ила;

Анатолий Иванович ШАБЫКОВЫМ. Тудо 1952 ийыште шочын, «Москва» колхозын председательжылан ышта, КПСС член. Чодыраялыште ила.

Окружной избирательный комиссий.

ым пуа. Вес элласе банклаште Т. Живковын оксаже аралтме верген увер пурымылан кӧра комиссий НРБ-ысе внешторгбанк ден иностранный паша министерствын эртарыме шымлымашын результатше дене палыме лийын.

◆

ПАНАМА. Айдемын праваж шотышто панамский комиссийын исполнительный директоржо Рауль Эскоффери тыште тыге каласен: Республикыш США-н оружий дене кержын пурымо годым 297 гражданский еҥым чалымыжым гын тиде организаций кызытеш пентыдемден ончыктен кертын.

◆

ТОКИО. Японийысе атомный электростанций-влак тӱрлӧ экшыклан кӧра 1989 ийыште 4 процент пашам жап ара шогеныт. Тиде — 1981 ий годсек АЭС-влакым жаплан чарен шогалтымым ончыктышо эн кугу показатель. Пӱртӱс ресурс да энергетика шотышто агентство тыге увертарен: ӱмашсе эллыште атомный электростанцийлаште 35 инцидент лийын, 1988 ийыште 42 инцидент лийым палемдыме.

Японский островлаште 37 атомный электростанций пашам ышта. Нуно ӱмашсе 29,28 миллион киловатт электроэнергийым пуэныт.

◆

ПХЕНЬЯН. 5—9 январьыште ТПК ЦК-н 17-ше пленумжо лийын. Тушто ТПК ЦК-н генеральный секретарьже Ким Ир Сен председательствоватлен. Пленум «Калык озанлыкын чыла отрасльыштыже да подразделенийыштыже производствым кугемдымаш да аныклымаш верч кучедалмашым умбакыже виядден колтымо верген» йодышым ончен. Тидын верген таче ЦТАК агентство увертарен.

Пленумышто докладым ТПК ЦК Политбюро член, КНДР Административный советын премьержэ Ен Хен Мук ыштен. Партийын кызытсе боевой лозунгшо тыгай: производствым кугемдыме да чылажымат аныклыме кӱшеш улшо экономический базын пашам пайдалын ыштымашкыже шуаш, палемдыме пленумышто. Пленум мланде шӱйым лукмо, электроэнергийым ыштен налме да атыр моло кӱлешан продукцийым лукмо, тыгак кочкыш продуктым, вургемым да илыме верым икмардан ситарен шогымо йодыш шотышто эн ончыч решатлалтшаш задачым рашемден да пунчалым луктын.

Пленумышто Ким Ир Сен иктешлен ойлен.

Пленум Юн Ги Бокым ТПК ЦК-н секретарьжылан сайлен.

◆

РИМ. Тыште кушкыжмын чот кас лиймеке ИКП руководствын заседанийже пытен. Тушто партийын мартыште эртаралтшаш чрезвычайный съездшылан, тыгак эллыште майыште лийшаш административный сайлымашлан ямдылалтме пагытыште итальянский коммунист-влак ончылно шогышо задачым каҥашыме. «Съездлан ямдылалтме шотышто гарантий комиссийын» составшым пеҥгыдемдыме. Тушко партийын руководствыжо да секретариатше деч 12 представитель пурены.

(ТАСС, 10 январь).

Первый гана

Тунемше-влак коклаште марий йылме да литература дене первый гана республиканский олимпиада эртен. Тушто чыла район гыч эн тале йылмызе-влак лийыныт.

Нуно литература, лексика, йылме шотышто посна программа почеш тангасеныт. Тылеч посна сочиненийым возеныт. Ончыл верым Морко, Советский да Звенигово районла гыч тунемше-влак лектыныт.

Посна участник коклаште приз да диплом дене Наташа Николаева (Марий Кужер школ), Светлана Кузнецова (Пывансола) да Сергей Иванов (Тошто Торъял) палемдалтыныт. Йылме лывыргылык шотышто Советский районысо Калам школын тунемшыже-влак ойыртемалтыныт.

В. ГРИГОРЬЕВ.

Пу кӱвар пыта

«Марийскавтодор» объединенийысе кӱвар чоҥышо управленийын коллективше шушаш ийыште тӱшкан пайдаланыме автомобиль корнышто чыла пу кӱвар олмеш кӱртньӧ-бетон кӱварым ыштен шукташ шона.

Тидлан коллективын мастарлыкшат ситышын уло, виймат шутышаш. Вет управленийым почмо деч вара лучко утла ий жапыште 130 чапле кӱварым чоҥен. Кодшо ийын гына индешым пашаш колтен.

Тений тылеч шукырак ышташ шонат. Кӱвар да моло сооружений талук мучко чоҥалтеш. Таче, мутлан, кум бригада Марий Турек, Морко да Оршанка районлаште Сардаялка, Яранга да Изи Какшан энгерла гоч кӱварым ыштат. Чоҥымо паша моло вереат сайын ушнен толеш.

А. ВАСИЛЬЕВ.

КОВА УЛЫТ ГЫНАТ

МОРКО районысо «Моркинский» совхоз гыч З. В. Буркова ден А. И. Кириллова ийгот шот денат, паша ыштыме стаж шотыштат озанлыкын вольык озанлыкыштыже тыршыше моло еҥ-влак деч ятыр ончылно шогат. Коктынат кумло ий утла фермыште тыршат. Пытартыш ийлаште нуно Семисола фермыште сӧснам ончат, кажне ийын манме гай шыл комбинатыш шымлу-кандашлу тонн чапле качестван сӧсна шылым колтат. Шочмо эллан ужалыме сӧсна-влакын кокла нелытышт шӱдӧ килограмм утла лиеда.

— Тышкыже ме ӧрдыктараш шогалтыме сӧсна-влакын сутка еда нелытым пысын погымышт дене шуына, — ойлат З. В. Буркова ден А. И. Кириллова.— Пытартыш жапыште мемнан вольыкна кажне суткаште шымшӱдӧ утла граммлан ӧрден.

Тыгай сеҥымашке шуын шогымыштланак нуным ик гана веле огыл «Морко мланде» районный газетын Почет онашкыже пуртымо.

З. В. Буркова ден А. И. Кириллова коктынат кова улыт. Пиалан уныкашт кушмым куанен ончен, коваштын сеҥымашышт изи, икшывевлакым йывыртыктыже, тидын дене нуно кугешнышт манын, сӧсна ончышо-влак совхоз пашалан шке вийыштым огыт чамане. Кызыт нуно кум шӱдӧ сӧснам ончат.

А. АЛЕКСЕЕВ.
Морко район,
Нурӱмбал ял.

УЧАСТКОВЫЙ КОМИССИЙЛАШКЕ

РСФСР-ын, Марий АССР Верховный Советын да верысе Совет-влакын калык депутатыштым сайлымашлан ямдылалтме да тудым эртарыме шотышто эн кугу пашаже окружной ден участковый избирательный комиссий-влаклан логалеш. Иктыштым шукертак ыштыме да нуно шке пашаштым виян шуктен толыт, кызыт калык депутатыш кандидат-влакым регистрироватлат, избиратель-влак дене вашлиймашым организоватлат. А весыштым але формироватлаш веле тӱҥалме. Избиратель-влакын спискыштым ыштымаште, сайлыме кечын йӱклымашым организоватлымаште да йӱклымашын результатшым иктешлымаште участковый избирательный комиссийын рольжо путырак кугу.

Тудын шотышто эн ончычак теве мом палемдаш кӱлеш: участковый избирательный комиссий РСФСР-ын, Марий АССР Верховный Советын да верысе Совет-влакын калык депутатыштым сайлыме шотышто общий ыштылтеш. Тудын составше 5—19 еҥан лийын кертеш. Сайлымаш деч 45 кече ончыч вараш кодде ыштен шукталтшаш.

Мемнан республикыштына ончычсо семынак шушаш сайлымашлан ӱдат виӱ шӱдо утла избирательный участке уло. Тугеже, тунарак участковый избирательный комиссий лиеш. Нуным калык депутат-влакын районный, городской (районный подчиненийан ола деч посна) Советышт кидым нӧлтен але тайно йӱклен ыштат. Тушко представитель-влакым предприятийласе, организацийласе, учреждениеласе пашаче коллектив-влак але нуным советышт, общественный организаций-влакын районный, городской да первичный организацийышт, калыкын общественный самодеятельность органже-влак, кыдалаш специальный да высший учебный заведенийласе коллектив-влак, илыме верлаште избиратель-влакын да воинский частьлаште военнослужащий-влакын погынымашышт ойырат.

Участковый избирательный комиссий-влакын полномочий срокышт окружной избирательный комиссий-влакын полномочий срокышт дене пырля (сайлыме калык депутат-влакын полномочийыштым признатлыме деч вара) пыта.

Тӱрлӧ у чес

Кондитерский фабрикын коллективше кундемыштына шочшо емыж-саска гыч тӱрлӧ у чесым луктеш, тудын качествыжым саемдышаш верч тырша.

Теве пытартыш жапыште облепиха сокан «Чодыра емыж» мармеладым, шуанвондо кичке гыч ямдылыме сиропан «Шыже» кампеткым, шем пызлыгичкан «Пызле» дражем, пушто йӧршан «Онар» кампеткым лукташ тӱҥалыныт. Коллектив ий еда лу-лучко тӱрлӧ у продукцийым луктеш.

Тыште арендный участкым да «Октябренок» кооперативым почмылан кӧра дражем, помадке сорт кампеткым шукырак лукташ йӧн ешаралтын. Кодшо ийын нуным витле тонн гыч ямдыленыт. Тамле чесым калыклан шке луктын ужалыме.

А. АНДРЕЕВ.

У Торъял

Пагален ӱжыт

Поселкысо культура пӧрт калык творчество III Всесоюзный фестиваль шотеш районысо «Прогресс» колхозын «Торъял шӱшпык» призшылан марий муро концерт-конкурсым 14 январьыште эртара.

Конкурсышто марий мурым У Торъял, Шернур, Марий Турек, Куженер да Советский районла гыч солист да ансамбль (йоча да кугыеҥ) мураш тӱҥалыт.

Концертыште тыгак Марий АССР-ын заслуженный артисткыже Майя Романова, Кугу Лумарий сельский культура пӧртын «Шӱшпык» ансамбльже, Тошто Торъял ДК-н «Ший онтыр» куштышо коллективше шке мастарлыкыштым ончыктат.

Конкурсым эртарыше оргкомитет моло кундемла гычат тангасаш кумылан улшо солист ден коллектив-влакым пагален ӱжеш.

А. КУПРИЯНОВ.

Козьмодемьянск

Киев гыч Марий кундемыш

Таче, эрла да кумышто Я. Эшпай лӱмеш культура пӧртыштӧ Киевысе циркын артистше-влак «Чудеса ярмигга» представлений дене калыкым куандараш тӱҥалыт.

Циркач-влакын программыштым туныктымо маска, маймыл, пий да кӧгӧрчен-влак сӧрастарат. Весела клоун-пародист-влак А. Опанасенко ден В. Лузко ончаш толшо-влакым элнымеш воштылташ сӧрат. Тыгак дрессироватлыме кишке дене эртарыме аттракционым чон вургыж ончаш тӱҥалыт.

А. КУПРАН.

ЯЛ УЭМЕШ, ТУГЕЖЕ, ӰМЫРЖӦ ШУЙНА

Яллаште ынде коча-кованан шӧрын кайыше, уремыш кок-кум изи тӧрзашт дене ончышо пӧртышт койын шагалемыт. Нунын олмышто шукыжо проект почеш ыштыме, верандан да пӧртйымалан, шокшо вӱд дене ырыктыман, йонтыдо, кермыч пӧрт-влак волгалт шогат. Тыгай сӱретым Оршанка районыштат ужат.

Пытартыш ийлаште эн шуко пӧртсийым Кугунур ялсовет кундемыште ыштеныт. Пуялыште, Марий Ернурышто у пӧрт палынак ешаралтын. Тыште илыше-влак оралтым шке вийышт дене уэмден толыт. Мом ойлаш, стройматериал ситыдыме татыште пӧртым нӧлташ ой, кузе неле. Сандене, очыни, тысе исполкомым вуйлатыше Р. П. Шамтиев Оршанка райсовет исполкомлан, поснак председательын заместительже Т. И. Ушаковалан вуйым сава. Тау мутым ойла лийме семын чодырам, шиферым, цементым, плитам да моло кӱлешым муаш полшымылан.

...Роман Петрович ятыр ий туныктышылан ыштен, верысе Советын исполкомжым кодшо ийын майыште вуйлаташ тӱҥалын. Председатель пӧртым шке чоҥаш шонышо-влакын спискыштым ончыкта. Тушто тыглай колхозник, механизатор, доярка, пенсионер-влак улыт. Ӱмаште лу еш у пӧртым ыштен гын, тений латкок пӧртсий лийшаш. Чоҥаш материалым налаш коло кум еҥ возалтын. Нунылан йӧн лийме семын райпо полша.

Пӧрт чоҥаш мыняр жап кӱлеш? Иктаж кум ий чоло. Тудын акше мыняр теҥгеш шуэш? Лу тӱжем теҥгежым вонча. Озанлыкын чоҥымо пачерын акше могай? Шамтиев тыгай цифрым каласыш. Ӱмаште колхозышто ик пачеран кок коттеджым ыштен шуктымо. 63 тӱжем теҥгем кучылтмо (вич ий ончыч тыгай коттеджым чоҥаш 20 тӱжем теҥге веле каен). Суслонгерыште ямдылыме сборный пӧрт (тӱжвач кермычым оптен шокшемдымым шотыш налын) 35 тӱжем теҥгем шога. Тынар дене шотан оза кугу, чапле пӧртым нӧлтен шында, тудлан мастерок дене строитель-влакын кодымо рожлам петыркалаш ок перне. Шамтиевын да колхоз пачерлаште илыше-влакын шонымышт почеш, ямде пӧртын кугу чийже уло — шокшо огыл, томам ырыкта.

Туге гынат, шкан пӧртым чоҥаш шонышо-влак коклаште ни туныктышым, ни медицина пашаеҥым, ни тӱҥ специалистым ыжна уж. Самырык туныктышо палемдыме наре жап ялыште ышта, тудлан илыме верым льгот почеш пуат. Марий Ернуреш вожым колташ ок шоно гын, пӧртым чоҥаш пижеш мо? Зоотехниклапат оралте ок кӱл, тудым олмыктен, уэмден толман. Ямде пачерым налше тыглай колхозникат илыме вержым пешыжак ок переге, оралтым ешарен ок чоҥо, олмыктымо шотыштат вуйым ок пудыратыл. Колхоз ден совхоз-влакын илаш пурыдеак, еҥ-влаклан пайдам пуыдеак шаланаш тӱҥалше пачерышт район мучко мыняр погына?

Коча мланде кӧ вожым колта? Колхозын ӱшанже да энгертышыже, кумло гыч нылле ияш марте вийвал пӧръеҥ-влак гына. Теве икмыняржын лӱмжӧ: Виталий Козлов, Никита Дубинин, Василий Кудрявцев, Семен Марков. Иктышт комсомол ийготан улыт, весыштын эргыштат ӱдырым налыт, пӧртыштӧ шыгыр лиеш, кумдангдаш кӱлеш.

Эреак колхозышто ыштыше-влаклан ссуда пуалтеш. Спискыште ссудын кутыштат ончыкталтын. Кокыт гыч латныл тӱжем теҥге марте. Райисполкомын капитальный строительство отделыштыже проектым ойырен налаш лиеш, мыняр роскот лийшашым шотлен пуат, калькуляцийым ыштат, заказым пуат. Мончам, левашым оза-влак шкеак ыштат, родо-тукымыштым але пошкудыштым веле ӱжыт. У пӧртым шке нӧлтен от керт, сандене Марий Ернур, Пӱял да Кугунур яллаcе еҥ кокла гыч шукыштлан РСУ полша, материалым, транспортым пуа. Л. Я. Рыбаков кугу пӧртым нӧлташ шонен пыштен. Кумшо ий чоҥа. Тудлан колхоз ныл тӱжемат пеле теҥге оксам пуэн. Ссудым коло ий жапыште пӧртылтышаш. Шке оксажат лийын. Леонид Яковлевичлан отопленийым ышташ кодын, но пучым налын ок керт. Туге гынат пӧртсийлан ямдылалташ тӱҥалын. Вашке Марий Ернурышто Рыбаковмытын сурт-печышт лиеш. Тушто икшывыштат, уныкаштат илен кертыт.

Южо еҥ ссудым налаш ӧрмалга, парыман лиймыже ок шу. Ситартышлан ссудым тӱрыс тӱлаш ачан, эргын але иза-шольын ӱшандарымышт лийшаш. Пӧртым нӧлташ шонен пыштымек, ава армийыште служитлыше эргыжлан серышым возен. Тудыжо документым колта. Тыге доярка государство деч латкок тӱжем теҥгем, гараж вуйлатыше латныл тӱжемым налыт. Пенсионерка Ольга Даниловна Ураковат пӧртым чоҥа. Верысе Советын ходатайствыже да райисполкомын пунчалже почеш шукыжлан чодыра ойыралтеш, южыжлан тӱрыс акымат огыт тӱлыктӧ. Пӧрт чоҥымо годым колхоз транспортым пуа. Тидын дене тудын полышыжо пыта.

Шкан пӧртым чоҥымо пашам виянгдымашке озанлык пешыжак ынеж кычкалт. Председательлан кермычым, металлым, чиям кычалаш перна. Тений чоҥен шукталтшаш пӧрт-влаклан кермыч 53 тӱжем кӱлеш. Чодырам кандаш шӱдӧ кубометрым веле ойырымо. Стройматериалым кевыт гоч колтат гын, кермычым шупшыктымо годым черетым пудыртылыт. Заводыш документ дене миййшыч, водительым «ырыктышыч», тудо тылат эн ончыч намиен ястара. Тудлан вет черет керек. Совет тыгай кӱлдымаш пашам тергаш тӧча, но эскерен ок шукто. Сандене исполкомыш вуйшиймаш шагал огыл пура. Еҥ-влакым мо дене лыпландарет? Дефицит дене мо?

У пӧртлаште паровой отоплений дене пырля контам оптат. Тудын деч посна серлагаш ок лий. Кугунурышто котельныйым чоҥаш кӱлеш ыле.

Кугунурышто латкандаш пачеран пӧртлан негызым пыштыме (ялыште адак ик общежитий лиеш), но чыла ӱшан школысо кочегаркылан веле.

Но ял уэмеш, тугеже, илаш тӱҥалеш.

А. ЗОЛОТАРЕВ.

Быт службым—у кӱкшытыш

ЖАП КӰШТА

Экономический реформым илышыш пуртымаште шемер-влаклан тӱлыман услугым пуэн шогымаш изи огыл верым налшаш. Тудо ий гыч ийыш кумдаҥ да саем толшаш, еҥ-влакын сомылыштым куштылемдышаш, каҥымешаш, еҥ-влакын сомылыштым куштылемдышаш, каҥымешаш йӧным ешарышаш. Тиде задачым кызыт ик эн кӱлешан шотлыман. Тудлан огыл калыклан услугым пуымашке чыла отраслыысе предприятий-влакым ушымо.

Туге гынат быт обслуживаний объединений тиде задачым шуктымаште тӱҥ верым налшаш. Республикысе тиде отраслыште куд тӱжем наре еҥ тырша.

Пытартыш ийлаште быт обслуживанийым саемдышашлан, отраслыысе пашаче коллектив-влакын творческий тӱҥалтышыштым кумылаҥдышашлан шагал огыл мерым ыштыме. Тыште ыл ий ончыч отраслыш экономический эксперимент условийыште пашам ышташ тӱҥалмыжым, предприятий-влакын тыршыме саскаштым аклыме показатель-влакым пужен ончымым, планироватлыме радамым вашталтымым да молымат палемдыман.

Экономический ден социальный вияҥмаште предприятий-влакын самостоятельностьыштым кугемдышашлан нуылан кызыт кум показатель веле палемдалтеш: услугым пуымашын кугытшо, тидын шотыштак ялысе калыклан, шемер-влаклан тӱлыман услугым пуымашын кугытшо. Пытартыш показатель тӱҥлан шотлалтеш, вет тиде показатель дене предприятийын фондшо ден парышыже кылдалтыныт. Весымат палемдыде ок лий: кӱшыл организацийлан отчисленийым ыштыме деч кодшо чыла парыш предприятийын кӱлешыжлан кучылталтеш. Объединенийын чыла предприятийже тичмаш озанлык расчетыш куснен, отраслыым виктарыме структурым вашталтыме, аппаратын чотшо шӱдӧ витле деч утларак еҥлан иземын.

Чыла тиде саскам пуыде кертын огыл, шемер-влаклан услугым пуымо паша саемын, отраслын вияҥмашыже писештын, план шуктал толеш.

Тичмаш озанлык расчетыш вончымо дене ончыл йӧнлан кумданрак эҥерташ тӱҥалме. Медведево управлений озанлык расчетын коммышо модельышкыже куснен. Тыште тыгай радамым шындарыме: предприятийын кассышкыже мыняр теҥге пурышаш палемдалтеш, ыштен налме кодшо оксаже еҥ-влакым материально кумылаҥдаш кучылталтеш. Кӧн могай надырым пыштымыже шотыш налалтеш. Вуйлатыше ден специалист-влаклан у должностной окладым, пашазе-влаклан у тарифым пентыдемдыме. Тидыже пашадарым пашазе-влаклан 4,1, служащий ден специалист-влаклан 15—20 процентлан кӱзыкташ йӧным ыштен. Пашадарыште тарифын кугытшо 69 гыч 76 процент марте кушкын. Заказым налше, парикмахер, закройщик, ургызо-влакын да молымат пашадарышт выручка дене ...

кӱлеш семын кая манаш ок лий. Отраслын вуйлатышыж ден специалистше-влаклан шкем лыпландарен илаш амал уке. Быт услугылан йодмаш службын вияҥмашыжым ончылта, ятыр предприятийын пашаже тачысе кечын йодмыж дене келшен ок тол.

Пӱтынь услугын кугытшо ешаралтын гынат, республикыште илыше кажне еҥлан шотлымаште тиде показатель эркын кушкеш. Ӱмашсе услугын шуко видше дене план шукталтын огыл. Тиде паша поснак Морко, Килемар, Курык марий, Юрино районлаште начарын кая, кажне еҥлан шотлымаште республикысе показательын пелышкыже веле шуын.

Республикыште заказым вашке, абонемент негызеш, заказчикын мӧҥгыштыжӧ, пашазе ден студент-влакын общежитийыштышт, шемер-влакын паша верыштышт шуктымаш, специализироватлыме салон сетьым кумдаҥдымаш, спорт ден садпакча инвентарьым прокатыш пуымаш да моло йӧн эркын шыҥдаралтыт. Илыме верым олмыктымо, кооперативный гаражым, сад пӧртым чоҥымо шотышто еҥ-влакын йодмашышт начарын шукталтыт.

Отрасль ончылно шогышо проблема-влакым решатлышашлан предприятий-влакым пужен ыштыман, оборудованийым вашталтыман. Тышке инженерно-технический пашаеҥ-влак шке надырыштым пыштышаш улыт. Капиталовложенийым кугемдыме деч поснат ок лий. Но отраслын вияҥдымаште эн ончыч резервым кучылтман. Тидым ышташ у условийыште тыршымаш йӧным пуа. Тиде резерв изи огыл. Мутлан, паша лектыш изем толеш. Нормым шуктыдымо пашазе-влакын чотышт кугемын, пашазе-влак кокла гыч кажне кумшыжо тиде тӱшкаш пура. Тиде амал дене объединений вичияш тӱҥалтыш гыч 200 тӱжем утла теҥгеаш услугым пуэн шуктен огыл.

Паша лектышым кугемдышаш верч кучедалмаште нормироватлыме йодыш шке вержым муын огыл, формализм пошен. Паша верым саемдыме, пашаеҥ-влакым ончыл технологический операцийлан туныктымо, мастарлыкым нӧлтымӧ деч посна паша лектыш нормым кугемден шогат. Тиде пашадарым иземдымашке, келшыдымаш лекмашке шукта. 259 гыч 110 бригада веле озанлык расчет условийыште пашам ышта.

Озанлык расчетым аклен моштыдымаш эше теве куштo коеш: предприятийлаште вимыклыме шотышто лице-...

дар паша лектыш кушмо темпым ончылта. Тиде тӱшкаште «Марийобувьбыт», «Марийтелерадиобыттехника», парикмахерский-влак объединенийлам, «Березка» фабрикым, Звениговo райбытуправленийым палемдаш лиеш. «Марийтелерадиобыттехникыште» кокла шот дене тылзаш пашадар пытартыш жапыште 100 теҥгелан кушкын да 326 теҥгеш шуын.

Пытартыш жапыште калыкын южо йодмашыже начарын шукталтеш, услугылан тӱлымӧ ак кушкеш. Чыла тидыже еҥ-влакым тургыжландарыде ок керт.

Ак шотышто госкомитет отраслыысе предприятий-влакын пашаштым ончылий терген, клиент-влак деч йодмым шуктымылан уто оксам налмым тӱжвак луктын, 11,1 тӱжем теҥгем объединенийын доходшо гыч бюджетыш кусарыме. Ӱмаштат тергыме чыла предприятий гыч пелыштыже утла тыгай ситыдымаш палдырнен, 15 тӱжем наре теҥгем бюджетыш кусарыме. Вет тиде оксаже клиент-влакын, нунын еш бюджетышт гыч закондымын налме. Квитанций деч посна заказым шуктымат пытен огыл. 21 сентябрьыште Медведево районысо Нужъял приемный пунктышто квитанций деч посна шуктымо вич заказым мумо

Услугын качествыже начар улмо амал дене вуйшиймаш шагалрак пура гынат, бытовик-влаклан шкем лыпландараш вашкыман огыл. Кӱкшӧ разрядан предприятийлаштат вуйшиймаш лиеда. Молан? Предприятий-влакын разрядыштым пеҥгыдемдыме годым шемер-влаклан ешартыш услугым пуэн кертмым, пашан качествыжым чылаж годымак шотыш огыт нал.

Эн шуко вуйшиймаш заказым жапыште шуктыдымо амал дене пура. Тидыже материал ден сырье укелан кӧра веле огыл лиеш. Шукыж годым клиент-влак дек поро кумыл ок сите, услугым пуышо-влак деч йодмаш лушкыдо.

Быт служба шемер-влаклан йӧнан лийшаш. Илышыште тидыже чылаж годымак огыл шукталтеш. Мутлан, паша радамым калыклан келшышын ыштыме нерген шагал огыл пунчал лектын. Туге гынат 2 ноябрьыште тергыме ончыктен: Йошкар-Олаште 15 мастерской, приемный пункт гыч пелыже утла шкаланже келшыше паша радам дене ыштен.

Быт службын пашажым саемдымаште кадрым ямдылыме изи огыл верым налшаш. У экономический условийыште ышташ тӱҥалмылан ныл ий эртен. Туге гынат шагал огыл еҥ тудын могай пайдам пуэн кертмыжым умылен огыл. Коллективлаште умылтарымаш, экономический туныктымаш кӱлеш кӱкшытыштӧ огыл.

Озанлык механизмым пу-...

МАРИЙ торговый машиностроений заводысо моло цехла деч пашан ветеранже экспериментальныйыште эн шуко, очыни. Нуно шке илышыштым предприятий дене кылденыт, тудлан шке вий-куатыштым, шинчымашыштым да тыгак тазалыкыштым пуэныт. Самырык тукымым шке пашаштлан туныктеныт, ӱшанле алмаштышым куштеныт. Тидлан кӧра коллективыште ветеран-влак эн пагалыме улыт. Сулен налме каныш ыште улыт гынат, шукынжо вий шутымо семын пашам ыштат, самырык-влаклан примерым ончыктат.

Тыгай ветеран кокла гыч иктыже—Степанов Георгий Александрович. Тудын трудовой книжкаштыже икымше корно 1942 ийыште возалтын. Токарьын ученикше, токарь, слесарь-инструментальщик, мастерын полышкалышыже, мастер, старший мастер—теве могай Георгий Александровичын паша биографийже. Уста наставник, чолга рационализатор, сай организатор семын паша саскам тӱвыртен толын, тидлан кугу награда—«Знак Почета» да Октябрьский революций орден-влак дене—палемдалтын.

Коммунист Степанов эреак илыш пӧрдемыште лияш ...

Пашазе илыш

Тӱрлӧ еҥ, тӱрлӧ пӱрымаш

тырша. Ура шӱм-чон ласка илышым ок пале. Цехысе коммунист-влак ик гана веле огыл кугу ӱшаным ыштеныт—партийный организацийын секретарьжылан сайленыт. Нуно шке лӱмнерыштым кӱшнӧ кучат. Тыште коммунистын, заводышто нылле шым ий тыршыше ветеранынат надыржӧ уло.

Цехысе вес шоҥго еҥын—Георгий Сергеевич Сарычевын—паша стажшат кок ийлан веле шагалрак. Тудат заводыш сар кайыме жапыште толын, слесарьын ученикше гыч мастер марте корным эртен. Тыште ыштыме жапыште Георгий Сергеевич механосборочный паша шотышто слесарь да слесарь-инструментальщик специальностьым сайын пален налын. Паша кокла гычак кастене мастерлан тунемын.

Тудат шолын шогышо илыш деч ӧрдыжтӧ лийын огыл. Коммунист цехысе партбюро да заводысо партийный комитет членлан сайлалтын. Шуко ий годым профсоюз цехком председатель лийын. Ветеранын лӱмжӧ цехысе да заводысо Почет оҥалашке, предприятийын Почет книгашкыже пурталтын. Августышто Георгий Сергеевич кудло кокымшо ийыш тошкалын, а заводыш толмыжлан сентябрь тӱҥалтыште нылле вич ий темын.

Экспериментальный цехын кумшо ветеранже Федор Степанович Иванов кужу да неле илыш корным эртен. Кугу Отечественный сар тӱҥалме годым ик танковый частьыште служитлен. Орша воктене икымше бойыш пурен. Москвам аралаш полшен. 1942 ийыште кок гана сусырген, сандене строевой службылан йӧрдымӧ лийын. Но тудо армий гыч каен огыл. Младший лейтенант сар пытымеш репатриаций комиссийыште ыштен, совет еҥ-влаклан шочмо элыш пӧртылаш полшен. Сеҥымаш нерген куан уверым шучко тушманын пыжашыштыже, Германийыште, колын.

1945 ий мучаште Федор Степанович армий гыч пӧртылын, торговый машиностроений заводыш толын. Оборудованийым олмыктышо бригадым вуйлатен, механикат лийын. Тылеч вара экспериментальный цехыште эре механосборочный паша шотышто слесарьлан ыштен.

Лу ий ончыч Федор Степанович пенсийыш лектын, но тачат цехыште тырша. А шукерте огыл юбилейым палемдыш. Тудлан шымлу ий темын.

Слесарь А. Ф. Печенников, оператор И. Д. Леухин, уборщица Т. П. Назарова цехын да предприятийын ветеранышт улыт. Тӱрлӧ еҥ, тӱрлӧ пӱрымаш. Но нунын икгайлык уло: шке илышыштым эрелан Марий торговый машиностроений завод дене кылденыт.

О. АДАМОВ.

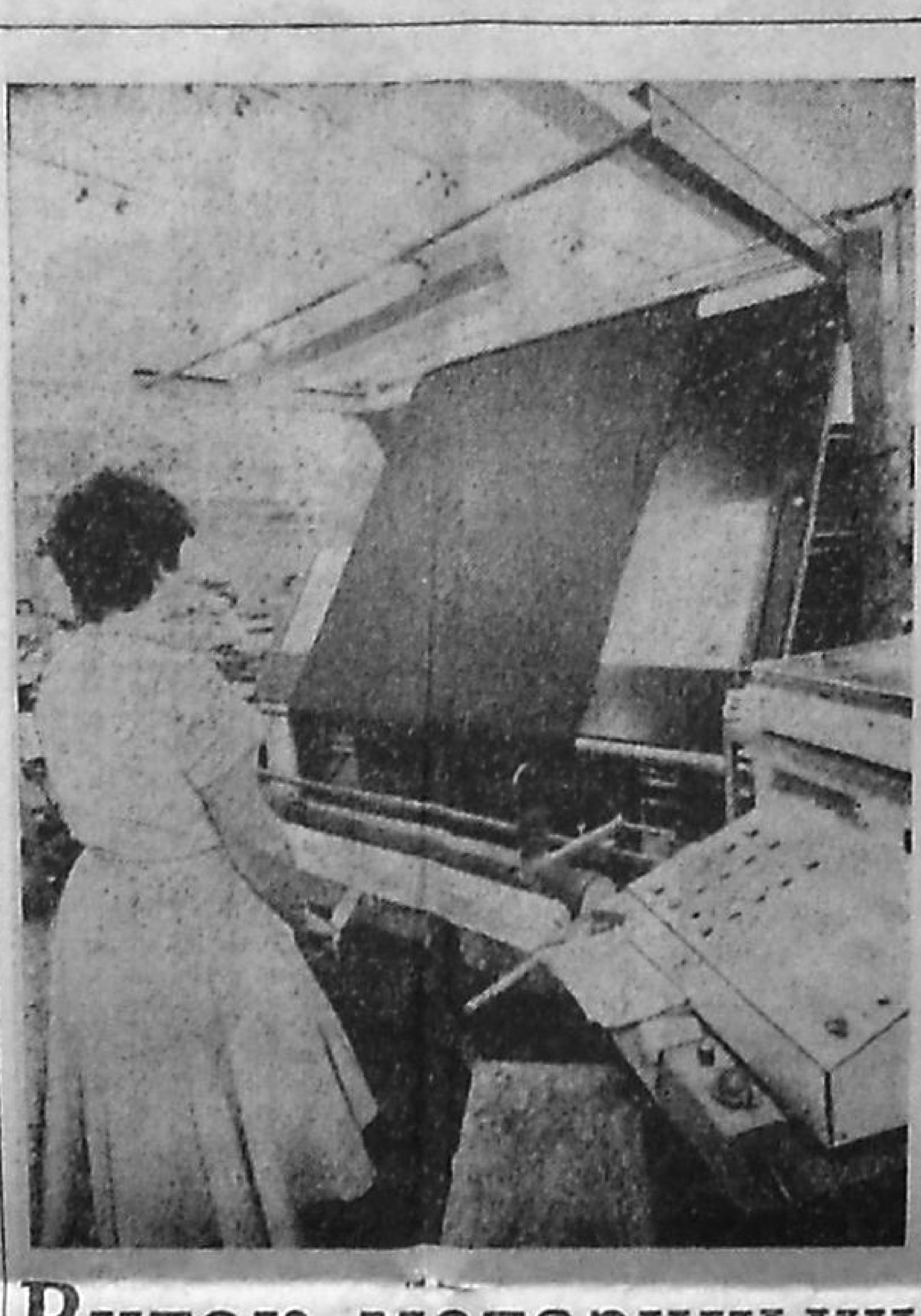

Вигак магазиныш

ГРУЗИНСКИЙ ССР. 1 Май лӱмеш Тбилисский вургем ургымо фабрикын складыштыже погынен кийыше ямде продукций ынде уке. Ондак тыгай вургемже тич лийын. Ынде ургымо вургем конвейер гыч вигак магазиныш кая, туштыжат кужу жап огеш кие. Тыгай результатыш тысе пашаеҥ-влак озанлык расчетыш да шкем шке финансироватлымашке куснымылан, предприятийым тӱҥ гычак пужен уэмдымылан да техникым вашталтымылан кӧра пуын кертыныт. Производствым у техника дене пойдараш «Токио джуки индустри» японский фирма полша.

Кызытеш предприятийыште вич цех тичмаш куатын пашам ышта. Тушто японский да моло эл гыч кондымо оборудований кучылталтеш. Фабрикым уэмдымаш пашаеҥ-...

ЧОЛГА КОЛЛЕКТИВ

Пашаланат мастар, веселитлашат кертеш

«АКАШЕВСКИЙ» чыве фабрика. Тудо Медведево районышто веле огыл, республикына мучко чапым налын. Мо дене? Калыклан чыве шылым шуко пуэн шогымо да муным ятыр колтымо дене. Тиде фабрика республикыште ик эн ончыч чоҥалтын. Ышталтын чара пасуэш, а ынде тыште ик велыште чыве вӱта-влак верланеныт, умбаланрак — илыме зона. А тудо изи ола сынным налын. Ондак барак гай пӧртлам ыштыме гын, ынде нуным кок пачашан да кум пачашан пӧрт-влак алмаштат. Тыште кыдалаш школ, йоча сад, торгайыше центр, бытовой комплекс, участковый больница, почта улыт. Поселкыш ола гыч автобус коштеш. Икманаш, кушкеш, тӱзлана Юбилейный поселко.

Фабрикыште пашалан мастар ятыр еҥ ышта. Таче ме лудшо-влакым чыве шӱшкылмӧ цехысе коллектив дене палдарена. Тыште 60 наре еҥ ышта. Коллективым Анна Николаевна Актанаева вуйлата. Тиде цехыште пашам чот механизироватлыме.

— Кечыште ме куд тӱжем чоло чывым шӱшкылына, — манеш Анна Николаевна.

Кечыште куд тӱжем вуй. Манаш веле. А ончычсо семын тынар чывым кид дене шӱшкылын, инен, эрыктен толашаш гын, мыняр кече кая ыле! Кызыт тыште полтавский линийым шындыме. Тудо паша лектышым чот нӧлталаш полшен.

Но техника — техника де-... шыл лектеш. Тудым уже шӱялтыме, йӱштӧ вӱдеш йӱкшыктарыме.

Мый Лида Дудоровам эскерем. Тудо пашам ыштымыж кокла гычак йӧратыме семжым шуйдара.

— Лида мемнан тале пашазе веле огыл, тыгак муралташат мастар, гармонь дене устан шокта. Кокшыштат да шкеат муралтыде, тавалтыде от чыте, — шыргыжал ойла Анна Николаевна.

Чынак, тиде цехысе пашазе-влак пашаланат кертыт, искусствымат йӧратат. А муралташ, веселитлаш тыште чыла йӧн уло. Йошкар уголокышто ару, шонет — газетым, журналым луд, шонет — гармоньым кидышкет нал.

Тышке кечывал каныш годым да кастене, паша деч вара, погынат, концертлан ямдылалтыт. Цехын шкенжын ансамбльже уло. Теве Галина Богданова гармонь дене шокташ мастар. Шыл да лу ложаным ямдылыше оператор Александр Орехов мураш, куштaш пеш тале, онӌен йӧратет. Тиде коллективын концертшым — мурымым, куштымым — Юбилейный поселкышто веле огыл, ӧрдыжтат куанен ончат.

Цехысе пашазе-влак коклаште ече дене коштмо, шахмат дене модмо шотышто таҥасымаш да моло мероприятият эртаралтыт.

Пытартыш жапыште нунын кокла гыч шукышт тыгак марий книгалан утыр шӱмаҥ толыт. Марий культурым пойдарашат тыршат, марий йылмым аралыме да виянгдаш тыршыме нергенат ...

ЙӦРАТЫМЕ ЭЛЫШТЫНА

Талукышто—миллион

ЛИПЕЦК. Новолипецкий металлургический комбинатын территорийыштыже у заводым чоҥаш тӱҥалме. Тудо проект почеш талукышто ик миллион холодильникым луктaш тӱҥалшаш. У предприятийым чоҥаш контрактым «Мелрони» итальянский фирма дене ыштыме. Сложный бытовой техникым лукмаш комбинатым вияҥден толмо ик эн кӱлешан корнылан шотлалтеш. Металлург-влак западный у технологий почеш кызытсе жаплан келшыше видеомагнитофоным луктaш тӱҥалаш ямдылалтыт.

У машина

ТАШКЕНТ. «Узбексельмаш» объединенийын тӱҥ конвейерже гыч хлопокым ончен куштышо-влаклан УПХ-1,5Г у машина лекташ тӱҥалын. У машина ондаксе дене таҥастарымаште шӱкан иле хлопокым эрыктымаште кум пачаш кугу куат дене пашам ышта. Тений «Узбексельмаш» хлопкороб-влакын йодмышт почеш кум тӱжем тыгай машинам луктеш.

Комбинат пелен

ЕДИНЦЫ (Молдавский ССР). Калининский шӧр комбинатыште у продукцийым — ацидокормам луктaш тӱҥалыныт. Тудо ӧрдыктараш шогалтыме вольыкын привесшым писын ешараш полша. Ацидокормам тувыртыш вӱд гыч ямдылат. Ондак тувыртым вӱдым ферма ден комплекслашке пеш шулдын колтен шогымо. Комбинат пелен ыштыме кооператив ынде тудым пашаш колтен. Кооператив предприятийым у техника дене пойдарен, отходдымо технологийым шыҥдарен. Кызыт кооператор-влак экспериментальный цехым почаш ямдылалтыт. Тушто ӱмбалдыме шӧр дене тӱрлӧ кочкыш концентратым лукташ тӱҥалыт.

Арняш ик гана

ЛЬВОВ. 9 январьыште совет авиатор-влак Львов гыч Белградыш юж корным почыныт. МГА-н коммерческий управленийже ден СФРЮ-со гражданский авиаций ведомство коклаште ыштыме договор почеш Львовысо летчик-влак Югославийын столицышкыже арняште ик гана чоҥештылаш тӱҥалыт. Ончыкыжо вашеш рейсым ЮАТ авиакомпанийын самолетшо-влак ыштышаш улыт.

Первый номер

...четыш кусмен, отраслын структурым вашталтыме, аппаратын чотшо шӧрдӧ виктле деч утларак ешлан кием...

Чыла тиде саскам пуыде кертын огыл, шемер-влаклан услугым пуымо паша саемын, отраслын виянгмашыже писештын, план шуктален толеш.

Тичмаш озанлык расчетыш вончымо дене ончыл йӧнлан кумданрак эҥерташ тӱҥалме. Медведево управлений озанлык расчетын коҥыжым модельышкыже кусшо огыл кымшо модельышкыже кускымшо. Тыште тыгай радамым шындарыме: предприятийын кассышкыже мыняр теҥге пурыш палемдалтеш, ыштен налме кодшо оксаже пашаеҥ-влакым материально кумылаҥдаш кучылталтеш. Кӧн могай надырым пыштымыже шотыш налалтеш. Буйлатыше ден специалист-влаклан у должностной окладым, пашазе-влаклан у тарифым пеҥгыдемдыме. Тидыже пашадарым пашазе-влаклан 4.1, служащий ден специалист-влаклан 15—20 процентлан кугемдаш йӧным ыштен. Пашадарыште тарифын кугытшо 69 гыч 76 процент марте кушкын. Заказым налше, парикмахер, закройщик, ургызо-влакын да молынат пашадарышт выручка дене кылдалтын.

Озанлык расчетыш кусмек, отраслын финанс положенийже саемын, парыш ешаралтын, производственный да социальный виянгмаш фонд пел миллион утла теҥгелан кугемын.

Чаманен каласыман, чыла предприятийыште паша...кий пашаеҥ-влак шке ...рыштым пыштышаш улыт. Капиталовложенийым кугемдыме деч посна ок лий. Но отраслыште виянгдымаште эн ончыч резервым кучылтман. Тидым ышташ у условийыште тыршымаш йӧным пуа. Тиде резерв изи огыл. Мутлан, паша лектыш изем толеш. Нормым шуктыдымо пашазе-влакын чотышт кугемын, пашазе-влак кокла гыч кажне кумшыжо тиде тӱшкаш пура. Тиде амал детӱшкаш пура. Тиде амал дене объединений вичияш тӱҥалтыш гыч 200 тӱжем утла теҥгеаш услугым пуэн шуктен огыл.

Паша лектышым кугемдышаш верч кучедалмаште нормироватлыме йодыш шке вержым муын огыл, формализм пошен. Паша верым саемдыме, пашаеҥ-влакым ончыл технологический операцийлан туныктымо, мастарлыкым нӧлтымӧ деч посна паша лектыш нормым кугемден шогат. Тиде пашадарым иземдымашке, келшыдымаш лекмашке шукта. 259 гыч 110 бригада веле озанлык расчет условийыште пашам ышта.

Озанлык расчетым аклен моштыдымаш эше теве кушто коеш: предприятийлаште аныклыме шотышто лицевой счетым почмо огыл, материальный ден энергетический ресурсым аныклымаште экономический кумылаҥдымаш ок сите. Тыгай «чер» Волжский горбыткомбинатыште да У Торъял райбытуправленийыште поснак шарлен.

Объединенийын южо предприятийыштыже паша...

...чествыжым чылаж годымак шотыш огыт нал.

Эн шуко вуйшийымаш заказым жапыште шуктыдымо амал дене пура. Тидыже материал ден сырье укелан кӧра веле огыл лиеш. Шукыж годым клиент-влак дек поро кумыл ок сите, услугым пуышо-влак деч йодмаш лушкыдо.

Быт служба шемер-влаклан йӧнан лийшаш. Илышыште тидыже чылаж годымак огыл шукталтеш. Мутлан, паша радамым калыклан келшышын ыштыме нерген шагал огыл пунчал лектын. Туге гынат 2 ноябрьыште тергыме ончыктен: Йошкар-Олаште 15 мастерской, приемный пункт гыч пелыже утла шкаланже келшыше паша радам дене ыштен.

Быт службын пашажым саемдымаште кадрым ямдылыме изи огыл верым налшаш. У экономический условийыште ышташ тӱҥалмылан ныл ий эртен. Туге гынат шагал огыл еҥ тудын могай пайдам пуэн кертмыжым умылен огыл. Коллективлаште умылтарымаш, экономический туныктымаш кӱлеш кӱкшытыштӧ огыл.

Озанлык механизмым пужен ыштымаш тошто койышым чытен ок керт. Кызытсе жап—пашам виктарен колтымаште пайдале йӧным кычалме пагыт.

В. СЕКРЕТАРЕВ,
Марий АССР-ын паша да социальный йодыш шотышто госкомитетшын председательже.

Вигак магазиныш

ГРУЗИНСКИЙ ССР. 1 Май лӱмеш Тбилисский вургем ургышо фабрикын складыштыже погынен кийыше ямде продукций ынде уке. Ондак тыгай вургемже тич лийын. Ынде ургымо вургем конвейер гыч вигак магазиныш кая, туштыжат кужу жап огеш кие. Тыгай результатыш тысе пашаеҥ-влак озанлык расчетыш да шкем шке финансироватлымашке кусымылан, предприятийым тӱҥ гычак пужен уэмдымылан да техникым вашталтымылан кӧра шун кертыныт. Производствым у техника дене пойдараш «Токио джуки индустри» японский фирма полша.

Кызытеш предприятийыште вич цех тичмаш куатын пашам ышта. Тушто японский да моло эл гыч кондымо оборудований кучылталтеш. Фабрикым уэмдымаш пашаеҥ-влакын квалификацийыштым палынак нӧлталаш йодын. Сандене ургызо-влак у технологий почеш пашам ышташ тунемаш Японийыш миен коштыныт.

Умаште предприятий «Н» индексан продукцийым ятыр миллион теҥгеашым торговлыш колтен, план деч уто парыш миллион наре теҥгеш лишемын. Лукмо чыла изделий качество шот дене тӱнямбалсе уровень дене келшен толеш.

Снимкыште: тиде участкыште японский фирмын гладитлыме оборудованийжым верандыме.

ТАСС-ын фотожо.

зона. А тудо изи ола сынем налын. Ондак барак гай пӧртлам ыштыме гын, ынде нуным кок пачашан да кум пачашан пӧрт-влак алмаштат. Тыште кыдалаш школ, йоча сад, торгайыше центр, бытовой комплекс, участковый больница, почта улыт. Поселкыш ола гыч автобус коштеш. Икманаш, кушкеш, тӱзлана Юбилейный поселко.

Фабрикыште пашалан мастар ятыр еҥ ышта. Таче ме луддшо-влакым чыве шӱшкылмӧ цехысе коллектив дене палдарена. Тыште 60 наре еҥ ышта. Коллективым Анна Николаевна Актанаева вуйлата. Тиде цехыште пашам чот механизироватлыме.

— Кечыште ме куд тӱжем чоло чывым шӱшкылына, — манеш Анна Николаевна.

Кечыште куд тӱжем вуй. Манаш веле. А ончычсо семын тынар чывым кид дене шӱшкылын, инен, эрыктен толашаш гын, мыняр кече кая ыле! Кызыт тыште полтавский линийым шындыме. Тудо паша лектышым чот нӧлталаш полшен.

Но техника — техника дене, тудын пелен еҥат кӱлеш. Теве машина дене чывым кондат, цехышке колтат. Тушто шылым ямдылыме шотышто чыла паша уста кидан еҥын виктарен шогымыж почеш машина вий дене шукталтеш. Тудак пуным кӱреш, эрыкта. Ончет — икмыняр жап гыч конвейер мучаште шӱр шолташ ямде...

...жал ойла Анна Николаевна.

Чынак, тиде цехысе пашазе-влак пашалан кертыт, искусствымат йӧратат. А мураллаш, веселитлаш тыште чыла йӧн уло. Йошкар уголокышто ару, шонет — газетым, журналым луд, шонет — гармоньым кидышкет нал.

Тышке кечывал канаш годым да кастене, паша деч вара, погынат, концертлан ямдылалтыт. Цехын шкенжын ансамбльже уло. Теве Галина Богданова гармонь дене шокташ мастар. Шыл да лу ложашым ямдылыше оператор Александр Орехов мураш, кушташ пеш тале, ончен йӧратет. Тиде коллективын концертшым — мурымым, куштымым — Юбилейный поселкышто веле огыл, ӧрдыжтат куанен ончат.

Цехысе пашазе-влак коклаште ече дене коштмо, шахмат дене модмо шотышто таҥасымаш да моло мероприятият эртаралтыт.

Пытартыш жапыште нунын кокла гыч шукышт тыгак марий книгалан утыр шӱмаҥ толыт. Марий культурым пойдарашат тыршат, марий йылмым аралыме да виянгдаш тыршыме нергенат огыт мондо.

Но мучаште ик ӧпке мутым ойлыде ок лий. Шукыштын йочашт марий йылмылан огыт шӱмаҥ. Тыштыже верысе школ ден йоча садат титакан улыт, очыни. Тидын нерген тысе калыклан шоналташ уто огыл.

В. ЛЮБИМОВ.

...раш полша. Ашлаяльрман тувыртыш вӱд гыч ямдылат. Ондак тувыртыш вӱдым ферма ден комплекслашке пеш шулдын колтен шогымо. Комбинат пелен ыштыме кооператив ынде тудым пашаш колтен. Кооператив предприятийым у техника дене пойдарен, отходдымо технологийым шындарен. Кызыт кооператор-влак экспериментальный цехым почаш ямдылалтыт. Тушто ӱмбалдыме шӧр дене тӱрлӧ кочкыш концентратым лукташ тӱҥалыт.

Арняш ик гана

ЛЬВОВ, 9 январьыште совет авиатор-влак Львов гыч Белградыш юж корным почыныт. МГА-н коммерческий управленийже ден СФРЮ-со гражданский авиаций ведомство коклаште ыштыме договор почеш Львовысо летчик-влак Югославийын столицышкыже арняште ик гана чоҥештылаш тӱҥалыт. Ончыкыжо вашеш рейсым ЮАТ авиакомпанийын самолетшо-влак ыштышаш улыт.

Первый номер

КУЙБЫШЕВ. «Сибирская вахта» газетын первый номержым Тюменский областьыш колтымо. У многотиражкым «Куйбышевнефть» объединенийын Мирненский буровой паша управленийже лукташ тӱҥалын.

(ТАСС).

Марий кундемыште осал паша шагалемме олмеш ешаралтеш веле. Ятыр мерым ыштыме гынат, икмыняржe полшен огыл. Тыгодымак судитлалтше-влак шагалемыт. Тыге лийын ончылият, ӱмаштат. Нине йодыш нерген редакций пашаеҥ Л. КУДРЯШОВ Марий АССР Верховный суд председатель В. ГЛУШКОВ дене мутланен.

ПРАВАМ САЙЫН АРАЛАШ

Айдеме да закон

— Василий Степанович, чӱчкыдын ойлат: правам аралыше орган-влакын йӧнышт ден мастарлыкышт огыт сите, сандене преступность кушкеш.

— Чынжат уло. Но тичмаш огыл. Судыш уголовный дела ончычсо деч шагалрак пура: преступленийым ыштыше шуко еҥым милиций ден прокуратура пален налын огыт керт, шымлымашым мучашке огыт шукто. А осал пашалан айдеме мутым кучышашак. Туге гынат чӱчкыдын вес семын лектеш. Тидыже, конешне, преступностьым кугемдымашке конда. Южо еҥ манеш: «Мом шонем, тудым ыштем». Тыште правам аралыше орган-влакынат титакышт уло.

— Нуно пашам икшырымын, ваш умылен ыштышаш улыт.

— Тыге. Тидын дене кылдалтше икмыняр шонымашым каласынем. Судын авторитетшым чыла семынат нӧлтыман. Тиде—мемнан ик тӱҥ задачына. Тудым кузе шуктыман? Эн ончыч, делам сайын ончыман. Южо заседанийым верлаште эртараш шотлан толеш. Тидыже профилактикылан полшен кертеш. Ынде лудшо йолташым келгынрак шоналташ йодам. Судын пашажым преступность могай улмо дене вигак аклыман мо? Тыге шотлан ок тол, шонем. Тидын ик амалжым кӱшнӧ ончыктышым.

Расследований орган чыла преступленийым пален ок шукто. Кызыт милицийым преступность кушмылан...нат, иземмыланат вурсат. Шагалеммылан тыге маныт: «Шуко преступникым кучен ок керт». Пуйто чылым огыл. Тидыжат уло. Но пӱтынь амалым тидын дене умылтарыман огыл. Негызуке. Тудым тӱрыс шымлаш манын, преступленийын чыла амалжым пален налман. Шукыжо милиций, правам аралыше вес орган дене кылдалтын огыл. Амалым келгыштырак кычалман. Тунам тудо шкенжым экономикыште, калык озанлыкым, илышын моло сферыжым виктарымаште ончыкта. Кӱшнӧ ончыктымо семын шылталыме дене сай саска ок тол. Южгунам тыгай ой шокта: орган-влакын пашаштым аклыше тачысе йӧн деч корангман.

Нуно шке долгыштым сайын шуктымо дене преступностьым иземдышаш улыт. Тидыже пайдам утларак пуа. Кузе? Преступленийым лисын пален налаш да шымлаш, чын приговорым лукташ, судитлалтше еҥым воспитатлаш законышто ончыктымо мерым кучылташ кӱлеш.

— Ты шотышто паша эрталтеш. Теве СССР Верховный Совет икмыняр пунчалым лукто.

— Иктыже — «Преступность дене кучедалмым чот виянгдыме нерген». Кумшо ужашыжым ушештарынем. Тудо милицийын базыжым виянгдыме, жаплан келшыше техника дене пойдарыме нерген ойла. Тидым шукташ пӱтынь общество полшышаш. Республикыште ты шотышто ятыр ыштыме. Паша умбакыже эртаралтеш. Ынде пунчалын икымше ужашышкыже куснем. Тудо преступность дене кучедалме шотышто жаплан ыштыме комитет-влак ончылно задачым шынден. Возымо: нуно «кумда совет общественностьын полышыжлан эҥертышаш улыт». Калык дружиным, моло формированийым ме ынде мыняр ий ушена? А пайдаже? Сандене чыла пашаче коллективын вийышт кӱлеш, нигӧ ӧрдыжеш кодшаш огыл.

Комитет-влакым кок ийлан ыштыме дене пырля преступность дене кучедалме шотышто государственный программым палемдаш гын, пайдаже кугурак лиеш ыле. Адакше программым экономика дене кылдаш уто огыл. Дефицитлан кӧра шочшо преступностьым налына. Тудо торговлыышто, обслуживанийын моло ужашыштыже поснак шарлен. Титакан-влакым шукертсек судитлена, нунылан тӱрлӧ наказанийым пуэна. Дефицит ок пыте гын, правам аралыше орган-влак ончыко огыт кай.

— Осал паша ваштареш пеҥгыдын шогыман. Тидлан мастарлык кӱлеш.

— Преступность дене закон йӧн почеш веле кучедалман. Айдемым кузе шотлан толын, туге титаклаш ок лий. Но кызытеш тыгайже шижалтеш. Южо органыште зсогыл тыге ойлат: «Осал ыштышым кучаш да наказатлаш лийже. Кузежым тек вара шымлат». Тыге южо еҥ негыз деч посна титакталтеш да йоҥылыш судиталтеш. Ты ситыдымаш теҥгече але ончыгече шочын огыл. 1961 ийыште партийын XXII съездше задачым шынден ыле: преступностьым да тудын чыла амалжым пытараш. Илыш ончыктен: тиде шонымашке уныкана-влакат огыт шу. (Тудым партийын Программыжын у редакцийышкыже пуртымо огыл). Но документлаште тыгеат каласыме ыле: кажне преступник наказанийым налшаш. Тидат ӱшаным пуэн огыл. Шукышт, чаманен каласаш перна, ответственностьым огыт нумал. Обществылан эҥгекым кондышо чыла случайым пален налаш кызытеш йӧсӧ. Илышыш пурташ лийдыме задачым шындаш да тудым шукташ правам аралыше органлан пеҥгыдын кӱшташ гын, тудыжо утыждене «тыршымыжлан» кӧра йоҥылыш корно дене каен кертеш, айдемым титаклаш келшен толдымо йӧным кычалеш.

— Кузе лийман?

— Иканаште вашешташ йӧсӧ. Мемнан пашаште перестройкын идеологический негызшым шотыш налман. Общество у айдемым кушташ. Тидлан шагал огыл жап кӱлеш. Эн ончыч пеҥгыде наказанийлан огыл, а сай воспитанийлан эҥертыман. Раш, «чрезвычайный» манме мера айдемым чын корныш нигунам луктын огыл, ок лук. Пӱтынь общественностьлан эҥертен, политико-воспитательный пашам саемден веле шонымашке шуына. Демократизацийым эшеат виянгдышаш улына. Гуманизаций эреак кӱлеш. Осал дене сай ок шоч. Манмыла, ишкым ишке дене кырен лукташ гын, ок полшо. Мый тидым илыш гычат, шке пашам гычат палем. Тыгак ойла тӱнямбалсе опыт.

Преступностьлан ответственностьым раш палемдыман. Тудо законышто палемдыме деч кугуат, изиат лийшаш огыл. Лач тыште, кӱшнӧ ойлымем семын, мемнан мастарлыкна кӱлеш. Шуко еҥ нарушенийым лӱмын огыл, а йоҥылыш, шоналтыде ышта. Тидым шотыш налман. Уке гын, мемнан йоҥылыш «преступностьын школышкыжо» еҥ-влакым чарныде конда. А айдемым пуштшо, моло тыгай осал еҥ-влакым общество деч ӱшанлын да кужу жаплан ойырыман.

Закондымын титаклыме деч кораҥме эше ик йӧн уло. Нарушенийым ыштыше еҥын уголовный процесс тӱҥалтыштак адвокатше лийшаш. Тыге каласен «ССР Союз ден союзный республика-влакын судоустройство нерген законодательствыштын негызше». Документым СССР Верховный Совет кодшо сессийыште луктын ыле. Тудо 1 декабрьыште вийыш пурен. 14 статьяж дене келшышын, титаклыме да подсудимый аралалташ праван улыт. Защитникышт нуным кучымо, арестоватлыме але титаклымаш жап гыч лийшаш. Южо элыште, мутлан, подозреватлыме еҥым адвокат деч посна йодыштын огыт керт. Мемнан элыште кодшо ий декабрь марте тыге лийын огыл.

— Василий Степанович, мемнан дене законодательствым саемдаш шуко ышталтеш гынат, тудо илыш деч почеш кодеш. Сандене тӱрлӧ умылыдымаш лектеш.

— Законодательство, ты шотышто уголовныят, ӱшанле, раш лийшаш. Тудо але марте чӱчкыдын вашталтын. Теве РСФСР-ын 1960 ийысе Уголовный кодексышкыже 350 утла вашталтышым пуртымо. Правам пудыртышо-влак тидым палат, шижыт, законодательствышкыже, шкаланышт келшышын, лушкыдо верым кычалыт, муыт. Тидыже правосудийлан мешая. Эҥгек пӱтынь обществылан толеш. Теве йӱмӧ ваштареш кучедалаш тӱҥална. Аракам палемдыме ак деч шергын ужалыше-влак шукемыч. 1989 ий март йотке 30 теҥге штрафым тӱлат ыле. РСФСР Верховный Совет Президиумын 7 мартысе Указше почеш административный ответственность 100 теҥге лие. Ты шотышто тымарте ончен пытарыме чыла уголовный делам петыраш логале. Ончычсо ответственность вийжым йомдарен. 11 октябрьыште «Правда» газет возен ыле: индеш тылзыште 1988 ийысе тыгаяк жап дене таҥгастарымаште спекуляций 1,2 процентлан шагалемын. Тиде чын огыл. Показатель веле иземын. Тудо уголовный ответственность нерген закон вашталтме дене саемын. Ойлышым вет: тудлан кӧра 7 март деч вара шуко делам петырыме.

Иктаж-кӧ талукышто изи хулиганствым кокымшо гана ышта гын, тудым уголовный ответственность шот дене судитлат ыле. Вара тидын деч кораҥыч. Аракам ужалаш огыл шолтышо еҥ уголовный ответственностьым нумалеш ыле. 1987 ий июньышто тудым административный дене алмаштышт. «Сап» лушкыдеме. Сандене шолтышо-влак ешаралтыч. Ик могыр гыч весыш тыге лупшалтмылан кӧра преступность дене кучедалаш йӧсӧ.

— Тыгодым суд шке вержым муын моштышаш. Мыйын шонымаште, творчество кӱлеш. Паша куштылго огыл. Южгунам ик фактымак тыгеат, тугеат ончаш лиеш. Вет илышыште чылажат тӱрлӧ семын лектеш. Кажне йыжыҥжым келгын шымлаш йӧсӧ.

— Обществыште суд шке вержым кӱлеш семын ок му гын, мемнан роль нерген мутланымаш нимом ок пу. Тыге чӱчкыдын лийын. Гражданин ден кеч-могай государственный учреждений, ты шотышто эн кӱшыл орган коклаште ӱчашымаш шочеш гын, суд чын арбитр лийшаш. Кужу жап правосудий орган правалан, гражданиным бюрократий деч аралашлан огыл, а преступность деч кучедалашлан веле служитлен. Тудын дене кучедалаш—милицийын да тидлан лӱмын ыштыме моло органын пашашт. Судын задачыже—айдемын титакшым доказатлымым палемдаш. Тудо титакан але тыгай огыл—теве мом уголовный суд рашемдышаш да келшен толшо наказанийым пуышаш.

Иканаште огыл гынат, но судьян зависитлыдыме улмыжо принцип шындаралтеш. Тудо законын гына подчиненийыштыже лийшаш. Умаште СССР Верховный Советын сессийже «СССР-ыште судья-влакын статусышт нерген», «Судым пагалыдымылан ответственность нерген» да икмыняр моло законым луктын ыле. Ынде чыла судья лу ийлан сайлалтыт, а калык заседатель-влак—вич ийлан. Районный (городской), краевой, областной суд-влакын судьяштым калык депутат-влакын келшен толшо кӱшыл Советышт сайлат. Нуно зависитлыдыме лийышт маныт, тиде сита мо? Сайлыше орган але еҥ ончылно ответственностьым нумалыт, пашашт нерген каласкалышаш улыт. А отчет зависимость нерген ойла. Судьям тыгак партийный комитет колышт кертеш. Судым прокурор эскера. Юстиций министерство терга. Мыйын шонымаште, эше икмыняр мерым ыштыман.

— Мутлан?

— Шуко элыште судьям государствын эн кӱшыл органже ӱмыр мучкылан шогалта. Тыге тудо верысе властьын кӱштымыж деч кораҥ кертеш. Мондымак огыл: авторитетше мыняр кугу, правам аралыше моло органлан пашам ышташ тунар ешаралтеш. Тыге нунат престижышт кушкеш.

«Чапле паша чапым пиа», — манит калыкыште. Чынжымак, айдеме тыршымe дене гына ила. Паша икте-весым пагалаш туныкта. Мемнан коклаште шӱм кӱштымӧ почеш ыштыше ен шагал огыл.

Владимир Федорович Бахтин Йошкар-Оласе икымше номеран пассажирский автотранспортный предприятийыште ышта. Ола уремлаште кудалыштше автобусым виктара. Пашаште тудым аклат. Шкенжым пенгыдын куча. Тудын ӱмбак вуйым шияш пассажир-влаклан амал уке. Владимир Федорович пуным сайын обслуживатла. Автобусшо маршрутла дене чаткан коштеш.

Республиканский типографийын шонто пашаенже переплетчица Римма Александровна Малининалан вуйым савыме шуэш. Пашалан чытамсыр чонан ӱдырамаш тыште кумло ий утла ышта. Сигнальный экземпляр книга-влакым ямдылымаште тырша. Тиде пашам чылалан ӱшанаш ок лий. Малинина гай уста енгын вийлык гына. Тудо чапле продукцийым веле луктеш. Поян опытшо полша. Адакше коллективын ильышыштыже чулымлыкым ончыкта. Шуко ий почела цехыште профсоюз пашалан мутым кучен.

«Рекорд» кинотеатрын киномеханикше Клара Павловна Воронцовам коллективыште эн сай енглан шотлат. Конешне, шке лӱмеш тыгай поро шомакым колаш эн шерге. Но тудым сулаш кӱлеш. Воронцова сула. Мом йодат гын, тудын деч поро «йӧра» мутым гына колат. Йолташым алмашташ кечкунамат ямде. Киноаппаратше нигунам огеш чыгыне. Уста енгын тыгак лийшаш.

Ап. АНДРЕЕВ.

СНИМКЫЛАШТЕ: водитель В. Ф. Бахтин; переплетчица Р. А. Малинина; киномеханик К. П. Воронцова.

Г. Федяковын фотожо.

Йӱксавыш

КУГУ ШИЖМАШ ЛЕКТЕШ

КОДШО ийын луымшо декабрьыште лекше «Марий коммуна» газетыште «Марий йылмат праван лийшаш» статьям лудын лектымат шӱмыштем тул ылыже. Марий калык кокла гыч тудым кӧ лудын гын, чыламат, очыни, Р. Калягинан возымыжо да шонымашыже дене келшат.

Мыят шуко кочо койышым ужынам. А иленам шагал огыл, возаш кидем чытыра — тылзат пеле гыч шымлу ийыш тошкалам. Кугу Отечественный сарын кокымшо группа инвалидше улам, садлан санаторий ден госпитальлаштат лиеденам.

Марий деке руш-влакын койышыштым автобусыштат, касса ончылнат, моло версат ужаш лиеш. Мый ом ойло чылан икгаяк улыт манын. Поро кумыланже шукырак. Вет мемнан (марий-влак) коклаштат кугешнаш йӧратыше айдеме уке огыл. Тыгай койыш утларакше чынак коклаште коеш.

Садлан кеч рушын, кеч марийын тыйым айла-йӧра ончымыжо чодым сусыр..а. Теве шарнымашеш кодын войнан инвалидше-влаклан госпитальыште эмлалтмем. Родина верч немыч тушман ваштареш марий калыкат руш дене пырляк кредалын. Марий кокла гычат шукын Совет Союз Герой лӱмым налыныт, вӱрым йоктареныт, вуйыштымат пыштеныт. Тиде шот дене чыла калыкшат иза-шольыла илышаш улына. Мемнан латныл пӧртан Мугыл ял гычат латшым пӧръенг войнаш каен да кумытын веле пӧртылын улына.

А ындыже война деч вара мо коеш? Мутлан, госпитальыште шке ужмем, колмем ойлынем. Марий передачым радио дене колыштын от керт: руш вакшыж гыч кынелеш да радиом петырен шында. «Та-ак, марландия, ее слушать не будем!» — ышталеш. Телевизор воктенат тыгаяк сӱрет. Вот тыгай айдемын шочшыжо, уныкаже могай лийыт? Конешне, шкеж гаяк. Тиде тукым гыч тукымыш кая.

Тыгай койыш утларакшым марий кундемыштына коеш. Ордыжкӧ каят гын, «черемис» шомакым от кол. Мемнан кундемыште илыше але военный службым эртыше-влак веле лӱмдылыт. Йодыт: кушеч улат? Каласет — марий, «а-а, знаем, черемис — марландия» малдалыт.

Молан нунылан тыгай шомакым кучылташ кӱлеш? Вет чыла калыкшат ушакыл дене икгаяк. Кызытсе марий-влак коклаште руш йылмым палыдыме нигӧ уке. Шукынжо эше тӱрлӧ-тӱрлӧ йылмым палат.

Шкемым налам. Мыйын образованием чынже денак изи — ожнысо 7 класс. Туге гынат рушла изишыже палем. Шочмо йылме семын огыл гынат, умылтаренже кертам.

Лийынам шуко санаторийлаштат. Мутлан, Татарийыште, Чувашийыште, Грузийыште. Тусо пашаенг-влак шке йылмышт дене кутыркалат. А мемнан дене марий марла огеш кутыро — ынеж палыктаре. Тидыже теве молан кӧрат лиеда: «черемис» лӱметым налмыже огеш шу. Тидланак рвезе але ӱдыр паспортым налмыж годым руш манын возыктынеже. Тиде шотышто Р. Калягина пеш чын возен.

Ынде мыйын тыгай шонымаш лектеш. Марий калык ий гыч ийыш иземеш. Утларакшым поселкылаште, олалаште илыше марий-влак йочаштым садикыш колтымо деч ончычак, ойлаш тӱналмыж годымак рушла мутланаш туныктат. Садикыштыжат воспитатель-шамычше руш улыт. Тыге илен толын, марий калык шагалемеш. Йӧршын марий ялыште илыше йоча-влак веле марла кутырат. Теве шке уныкам-шамычым налаш. Латкудытын улыт. Но кызытеш кумытынжо веле марла мутланат, нуно ялыште илат.

Ольга ватем дене индеш шочшым ончен куштенна, туныктен луктынна. Вич эргым, ныл ӱдырым. Чыланат кыдалаш да профессиональный образованиян улыт. Ик еш гына Москваште ила, молышт шкенан кундемыштак улыт. Марий улат гын, молан шке шочшетым марла туныкташ огыл. Рушлаже вара тунемыт.

Мемнан республикыштат марийым нечыве игылташ. Мый шонго вуешем ала-могай тумам тарватынем манын ида шоно. Тӱрлӧ калык ваш пагален илышаш. Ме Совет Ушемыштына поро еш лийшаш улына.

В. БИРЮКОВ,
Советский районысо «Красный Октябрь» колхозын ветеранже.

Газет шылтален. Мом ыштыме?

«ПЕНГЫДЕ КЫЛ КӰЛЕШ»

П. Акилбаевын тыгай лӱман серышыже «Марий коммунын» 18 апрельысе номерыштыже лектын ыле.

Марий телевидений 1989 ийын кокымшо кварталже гыч тӱнгалын марий йылме дене ятыр передачым ямдылен. «Учимся говорить по-марийски» передача тылзеш кок гана лектеш гынат, кажне гана уэш эфирыш луктына. «Ял—мыйын суртем» передачат производство да экономика йодыш дене пырля шуко жапым культура, искусство, фольклорлан ойыра. Тыгай материал-влакым Морко район «Передовик» колхозышто (изи ялын пайремже), Советский район Киров лӱмеш колхозышто (ялысе культура да илыш условийым саемдыме шотышто), У Торъял район, «Прогресс» колхозышто (изи ялым ылыжтарыме нерген) ямдылыме.

«В семье единой» тележурналын кок выпускшыжо Юл кундемысе калык коклаште экономический кыл, экологий, наций, калык традиций йодышым тарватыме. Пошкудо Татар, Чуваш, Башкир телестудийла дене телепрограмма ваш алмашталтын, икте-весынан фольклор поянлыкым утларак палаш тӱнгалына.

Тачысе марий культура, искусство, шочмо йылмым школышто туныктымо йодышлан «Марий улам, марла ойлем» передача пӧлеклалтын.

«Сфера» дискуссионный клубын кок выпускшо тӱрлӧ калык кокласе кылым саем-

ИК ПӦРТЫШТӦ ИЛЕНА

ПАГАЛЫМЕ Василий Гаврилович!

Тендан серышдам ме, редакций пашаенг-влак, тӱшкан лудын лекна. Тӱрлӧ шонымаш шочо: газетлан ямдылаш але ямдылаш огыл? Вара кутырен келшышна: а молан антыранаш, лӱдаш? Но вет Те, Василий Гаврилович, илышын кузе ваштальт толмыжым шке шинча дене ужында.

Ик мыслитель ойлен: ойгым, эргекым да куаным пырля пайлаш мый ямде улам, но шыдешкен, ужмышунен моштыдымо ученый-влак ваштальтеныт. Туге гынат общественность тудо жапыште йӱкшым пуаш тоштын огыл. А ласка илыш дене илаш кӧ ок йӧрате? Ваштареш ойлышат, конешне, лийын.

Шарнем... ный учреждений гыч шӱдӧ колыштыжо марий йылмым тунемме занятий эртаралтеш. Йошкар-Олаште латик школысо икымше класслаште марий йылмым первый гана туныкташ тӱнгалме. Первый гана рушла-марла разговорникым печатлен луктмо...

ТИТАКАНЛАН ШОТЛЫМО ОГЫЛ

Республикыште 30—40-ше ийлаште да 50-ше ийла тӱналтыште лийше репрессийын жертвыже-влак шотышто чыным пӧртылтышашлан Марий АССР Верховный Совет пелен ыштыме комиссийын пунчалже почеш газет 1955—1988 ийлаште суд дене реабилитироватлыме енг-влакын спискыштым умбакыже печатла.

793. КУЗЬМИНА Мария Кузьминична, 1890 ийыште Марий АССР, Йоласал районысо Изиксолаш шочын, марий, шке озанлыкыштыже пашам ыштен. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

794. КУЗЬМИНЫХ Илья Андронович, 1888 ийыште Марий АССР, Марий Турек районысо Водоэнгер ялеш шочын, Алексеевский НСШ-ын завхозшо. 1937 ий 8 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

795. КУЗЬМИНЫХ Илья Иванович, 1882 ийыште Марий АССР, Марий Турек районысо Кали ялеш шочын, руш, кресаньык. 1929 ий 14 октябрьыште репрессироватлыме, 3 ийлан ссылкыш колтымо.

796. КУЗЬМИНЫХ Федор Петрович, 1896 ийыште Марий АССР, Марий Турек районысо Чириково ялеш шочын, марий, кем ургызо. 1937 ий 10 ноябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

797. КУКАРЕЛЬ Иван Осипович, 1896 ийыште Витебский областьыште шочын, латыш, 1918 ий гыч ВКП(б) член, музейын научный пашаенже. 1938 ий 25 сентябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

798. КУКЛИН Осип Филиппович, 1907 ийыште Кировский областьыште шочын, руш, кресаньык. 1932 ий 16 октябрьыште репрессироватлыме, 1 ийлан шындыме.

799. КУКЛИН Семен Николаевич, 1904 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Токтарсолаш шочын, марий, колхозник. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

800. КУКЛИН Семен Михайлович, 1888 ийыште Кировский областьыште шочын, руш, Курык марий районысо Коротняк черкын оролжо. 1937 ий 5 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

801. КУКЛИН Степан Поликарпович, 1878 ийыште Кировский областьыште шочын, руш, У Торъял районысо Маскануур черкын священникше. 1937 ий 8 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

802. КУКУШКИН Василий Иванович, 1890 ийыште Вологодский областьыште шочын, руш, Марбумкомбинатын такелажный паша шотышто мастерже. 1938 ий 1 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

803. КУЛИГИН Александр Константинович, 1882 ийыште Марий АССР, Косолоп районысо Пумарий ялеш шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 13 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

804. КУЛИГИН Николай Константинович, 1883 ийыште Марий АССР, Косолоп районысо Пумарий ялеш шочын, руш, Красногорский чодыра заводын слесарьже. 1938 ий 21 июньышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

805. КУЛИГИН Степан Константинович, 1875 ийыште Марий АССР, Косолоп районысо Пумарий ялеш шочын, руш, колхозник. 1937 ий 14 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

806. КУЛИГИН Филипп Фомич, 1901 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Суслонгер чодыра пунктын грузчикше. 1937 ий 10 ноябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

807. КУЛИКОВ Иван Александрович, 1881 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Марбумкомбинатын пашазыже. 1937 ий 13 ноябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

808. КУЛИКОВ Степан Андреевич.

820. КУРКОВ Иван Илларионович, 1877 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, плотник. 1937 ий 19 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

821. КУРМАШЕВ Карим Хаевич, 1884 ийыште Марий АССР, Параньга районысо Куянково ялеш шочын, пашазе. 1938 ий 19 сентябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

822. КУРШАКОВ Федор Иванович, 1890 ийыште Марий АССР, Марий Турек районысо Куршаково ялеш шочын, руш, единоличник. 1930 ий 8 декабрьыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

823. КУТАСОВ Андрей Ефимович, 1909 ийыште Марий АССР, Медведево районысо Ятман ялеш шочын, марий, Марисоюзын складшым вуйлатыше. 1932 ий 22 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

824. КУТАСОВ Михаил Иванович, 1882 ийыште Марий АССР, Семеновка районысо Акашево ялеш шочын, руш, Йошкар-Ола кӱртньӧ корно станцийын плотникше. 1937 ий 8 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

825. КУТАСОВ Павел Иванович, 1897 ийыште Марий АССР, Семеновка районысо Акашево ялеш шочын, руш, пединститутын нылымше столовыйжын швейцарже. 1937 ий 8 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

826. КУЧАЕВ Мин Иванович, 1890 ийыште Мордва АССР-ыште шочын, мордвин, Йошкар-Оласе сыра заводын плановикше. 1937 ий 5 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

827. КУЧАЕВА Тамара Миновна, 1916 ийыште Краснодар олаште шочын, руш, административный ссыльный. 1937 ий 5 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

828. КУШАКОВ Михаил Николаевич, 1906 ийыште Марий АССР, Ронго районысо Шумисолаш шочын, марий, «Онар» колхозын складшым вуйлатыше. 1938 ий 29 июньышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

829. КУШАКОВ Петр Прокопьевич, 1898 ийыште Марий АССР, Ронго районысо Шумисолаш шочын, марий, «Онар» колхоз член. 1938 ий 25 сентябрьыште репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

830. КУХИАНИДЗЕ Иван Николаевич, 1893 ийыште Грузинский ССР-ысе Кутаиси олаште шочын, грузин, Кугу Какшан сплавной конторын тӱнг бухгалтерже. 1937 ий 13 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

831. ЛАВРЕНТЬЕВ Гаврил Лаврентьевич, 1883 ийыште Марий АССР, Морко районысо Семисолаш шочын, марий, кресаньык. 1930 ий 29 апрельыште репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

832. ЛАВРОВ Павел Герасимович, 1905 ийыште Марий АССР-ысе Медведево районышто шочын, марий, кресаньык. 1932 ий 16 октябрьыште репрессироватлыме, 1 ийлан шындыме.

833. ЛАПИН Федор Григорьевич, 1870 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Комичи ялеш шочын, руш, кресаньык. 1933 ий 7 апрельыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

834. ЛАВРОВ Павел Герасимович, 1905 ийыште Марий АССР-ысе Медведево районышто шочын, марий, кресаньык. 1932 ий 16 октябрьыште репрессироватлыме, 1 ийлан шындыме.

835. ЛАПИНСКИЙ Виктор Степанович, 1908 ийыште Двинск олаште шочын, поляк, Маркооптсоюзын секторжым вуйлатыше. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

836. ЛАПТЕВ Петр Павлович, 1883 ийыште Козьмодемьянск олаште шочын, руш, колхозник. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

[illegible] санаторий дене госпитальлаштат лиеленам.

Марий деке руш-влакын кольышыштым автобусышат, касса ончылнат, моло верешат ужаш лиеш. Мый ом ойло чылан икгаяк улыт манын. Поро кумыланже вуйкырак. Вет мемнан (марий-влак) коклаштат кугешнаш йӧратыше айдеме уке оғыл. Тыгай койыш утлараке [illegible] коклаште коеш.

Саллан кеч рушын, кеч марийын тыйым айла-йӧра ончымыжо чоным сусырта. Теве шарнымашеш кодын войнан инвалидше-влаклан госпитальыште эмлалтмем.

[illegible] гыч кынелеш да радиом петырен шында. «Та-ак, марландия, ее слушать не будем!» — ышталеш. Телевизор воктенат тыгаяк сӱрет. Вот тыгай айдемын шочшыжо, уныкаже могай лийыт? Конешне, шкеж гаяк. Тиде тукым гыч тукымыш кая.

Тыгай койыш утларакшым марий кундемыштына коеш. Ордыжкӧ кает гын, «черемис» шомакым от кол. Мемнан кундемыште илыше але военный службым эртыше-влак веле лӱмдылыт. Йодыт: кушеч улат? Каласет — марий, «а-а, знаем, Грузийыште. Тусо пашаеҥвлак шке йылмышт дене кутыркалат. А мемнан дене марий марла огеш кутыро — ынеж палыктаре. Тидыже теве молан кӧрат лиеда: «черемис» лӱметым налмыже огеш шу. Тидланак рвезе але ӱдыр паспортым налмыж годым руш манын возыктынеже. Тиде шотышто Р. Калягина [illegible]

Ынде мыйын тыгай шонымаш лектеш. Марий калык ий гыч ийыш иземеш. Утларакшым поселкылаште, олалаште илыше марий-влак йочаштым садикыш колтымо деч ончычак, ойлаш тӱ-

[illegible] ваште ила, молышт шкенан кундемыштак улыт. Марий улат гын, молан шке шочшетым марла туныктыш оғыл. Рушлаже вара тунемыт.

Мемнан республикыштат марийым нечыве игылташ. Мый шонго вуешем ала-могай тумам тарватынем манын ида шоно. Тӱрлӧ калык ваш пагален илышаш. Ме Совет Ушемыштына поро еш лийшаш улына.

В. БИРЮКОВ,
Советский районысо «Красный Октябрь» колхозын ветеранже.

ИК ПӦРТЫШТӦ ИЛЕНА

ПАГАЛЫМЕ Василий Гаврилович!

Тендан серышдам ме, редакций пашаеҥ-влак, тӱшкан лудын лекна. Тӱрлӧ шонымаш шочо: газетлан ямдылаш але ямдылаш оғыл? Вара кутырен келшышна: а молан аптыранаш, лӱдаш? Вет гласность жапыште лудшо йолташ прессыште печатлалташ праван да. Тендан пӧлталме йодыш марий-влаклан уже секрет оғыл.

Иктын шонымаш — икте, весын — весе, санденак, ик чыныш толын лекташ маныт, периодический изданийыште ӱчашымаш кая. Тудо кунам гын эркышна, кунам гын утыждене ылыжеш... А пытартыш кок ий жапыште «ончышаш паша радамыш» национальный йодыш лектын да тиде проблема йыр шукын пӧрдыт: ученыйт, тыглай колхозникат, пашазат, инженерно-технический пашаеҥат, школьникат да студентат...

Икмыняр союзный республикылаште национальный келшыдымаш амал дене атыр тӱжем еҥан митинг да забастовка, вӱран вашпижмаш нерген увер элна мучко шарлен. Тыгай йӧрдымӧ, чынжым манаш, националистический койышлан, экстремистский кычалтылмашлан центральный печатьыште акым пуэныт да эше пуаш тӱҥалыт, мемнан деч поснат выводым ыштат. Но айста иктым огына мондо: «калык-влак ий гыч ийыш тӱланен, пеледалт кушкыт» манме шомак, сталинский да ик верыште тошкыштмо пагыт годым йоҥгалтше мут-влак йоҥгылыш улыт улмаш, тидын нерген партий лӱдде каласен.

Да, илыш вес сӱретым сӱретлен, ончыктен: национальный политикыште утосите шагал оғыл. Но чыла ситыдымашым автономный республикыште, областьыште, округышто вес калыкын (мутлан, рушын але молын) илымыже дене умылтарымаш — пеш кугу йоҥгылыш. Марий кундемыште МАО, вара МАССР лиймек, Совет элысе шуко тӱрлӧ калык ок полшо ыле гын, ме виянше промышленностян. ушым налше культуран, саскам пушо ял озанлыкан огына лий ыле. Таче южо еҥ сеҥымашын мыняр-гынат ужашыжым ӱштыл шуынеже.

Но вет Те, Василий Гаврилович, илышын кузе ваштталт толмыжым шке шинча дене ужында.

Ик мыслитель ойлен: ойгым, эргекым да куаным пырля пайлаш мый ямде улам, но шыдешкен, ужмышудымын ончымым чытен ом керт. Еҥ-влак коклаште порылык, выче-выче кумыл — илышыште, очыни, кинде гаяк поянлык. Кажне кече пайрем кече оғыл. Пошкудо-влакат, маныт, южгунам сырен кудалтат. Но калыкыште вес семынат ойлат: кучыктымо шанчаш падырашат — таҥын пӧлекше. Весат пале: куньырий ӱмбак чӱчкыдын шӱведат. Но тидыжым айдеме чонан оғыл, а пире чонан ышта.

Ниче мутем — тушто оғыл, тӱҥ тема деч кораҥаш ом шоно. Мыят автор дене келшем: марий калык — виймыме калык оғыл. Шке виймуатшым тудо Совет власть ийлаште раш ончыктен: граждан да Кугу Отечественный сар годымат, тыныс илышым чоҥымо жапыштат. Ончыл линийыш каяш Родинын ӱжмыж почеш моло калык-влак дене пырля тудо тӧр тарванен. «Пашаче калык» — тыге ойлат Москвасе рӱдӧ учреждений-ла гыч толшо-влакат.

Кӧранем Тыланда, Василий Гаврилович, вич эргым, ныл ӱдырым ончен куштенда, латкуд уныкада уло. Икшывыда-влак келшыше образованийым налыныт. Тендан тукым гыч ик еш элын столицыштыже ила — куан оғыл мо? Молышт шкенан кундемыште улыт. Но мый умбакыже тыге возымыдам нигузе ом умыло: «Марий улат гын, молан шке шочшетым марла туныкташ оғыл. Рушлаже вара тунемыт». Тиде тургыжланымашыже уныкада-влак шотышто улмаш, вет «кызытеш кумытынжо веле марла мутланат», молан манаш гын, нуно ялыште илат.

Мый нигӧм — ни лично Тендам, ни самырык еш-влаким ом титакле, мутда почеш, марий-влак коклаштат кугешнаш йӧратыше айдеме уке оғыл. Амалже теве кушто, очыни: тӱмыр-шӱвырым кырен-шоктен, мурен-куштен, коммунизмыш каена маныт, моктанен илыме ийлаште общеобразовательный школын программыжым шонен моштыдымо ученый-влак вашталтеныт. Туге гынат общественность тудо жапыште йӱкшым пуаш тоштын оғыл. А ласка илыш дене илаш кӧ ок йӧрате? Ваштареш ойлышат, конешне, лийын.

Шарнем, тендан районыштак пытартыш партийный конференций годым ик делегат президиумыш тыгай йодышым «колтыш»: Советский поселкысо школлаште марий йылмым да литературым молан огыт туныкто? Райком секретарь Л. А. Алмаметова пӱтынь залан вашештыш: «Шке икшывым могай йылме дене туныкташ — тиде ача-аван кумылжо. Ача-ава мом каласа, туге лиеш». Куштылго корно, куштылго пунчал. Шочмо йылмым палыше учительым кычалме ок кӱл, нимом пужен ыштыме ок кӱл, тек тошто семынак кая...

А ынде Марий АССР калык образований министрын первый заместительже В. А. Петуховын каласкалымыжым колыштына («Политический агитаций» журнал, 1989 ий декабрь, 23-шо №). Тудо манеш: «...элысе тӱрлӧ кундемлаште мо каен шога гын, тидыже республикысе калыкланат могай-гынат влиянийым ышта. Сандене ме «Национальный школ» манме комплексный программышкына наций дене наций кокласе кылым саемдыме нерген ужашым пуртена. Рашемдена: тиде программыже дошкольный образованийым, ПТУ-м, вузым да общеобразовательный школым авалта».

Умбакыже: «Ме школышто тунемшашлан «Марий АССР-ын историйже да культурыжо» у курсым ямдылена... тиде курсшо... икымше класс гыч латикымше марте лиеш... сар деч ончычсо семынак, ий еда марий йылме да литература дене олимпиадым угыч эрташ тӱҥалына. Тудо кум тур дене эрта: школ — район — ола — республика. Кызытеш тушто марий школ-влак гына таҥгасат, а ончыкыжо чыланат ушнат».

Тыгеракын, национальный самосознаний нӧлталтме пагытыште марий йылмым виянгдыме йодышат эртыше ийласе деч пӱсынрак шындалтеш. Кызыт республикысе 421 школ гыч кок шӱдӧ кандашлу визытыштыже, а 465 йоча дошкольный учреждений гыч шӱдӧ колыштыжо марий йылмым тунемме занятий эртаралтеш. Йошкар-Олаште латик школысо икымше класслаште марий йылмым первый гана туныкташ тӱҥалме. Первый гана рушла-марла разговорникым печатлен лукмо.

Чын, чыла тидыже — тӱҥалтыш ошкыл, но икмыняр жап гыч тудо виянрак лиеш, сай саскам конда, тунам илышыштына шем тамга койын пытен толеш.

«Марландия», «черемис» манмаште мом каласен кертам? Руш калыкыштак ойлат: «В семье не без урода». Марлаже вес семынат савыралаш лиеш: «Парня деп парнят тӧр огыл» але «Вуетык каза уло кӱтӱм локтылеш». Да, мом ыштет, коклан колаш логалеш, но ораде койышыжым культура деч, тылечат коч, политический культура деч пеш торалште шогышо еҥ гына ончыктен кертеш. Тыгай йӱлерым ончен куштеныт адакат мӱндыр-мӱндыр палыдыме островышто оғыл, а ешыште. Нуным «марийым нечыве игылташ» манме дене сеҥен от керт, нунылан карум пашаче але тунемме коллектив, общественный организаций але правоохранительный орган-влак веле пуэн кертыт.

Пытартышлан, Василий Гаврилович, айста, пожале, эн кӱлешан йодышым рашемдена: марий калык иземеш але уке? Ме, журналист-влак, фактлан, лач фактлан гына ӱшанена. Теат ончалза, шотлыза — калык перепись мом ончыктен? Марий республикыште марий-влак тынарын лийыныт: 1959 ий — 279,4 тӱжем, 1970 ий — 299,2 тӱжем, 1979 ий — 306,6 тӱжем, а 1989 ий тӱҥалтышлан — 324 тӱжем наре. Тыгеже, шочмо калыкна кушкеш, ешаралтеш. Тыгеже, марий калыкын ончыкылыкшо шулдыран.

Ме, совет еҥ-влак, чыланат ик пӧртыштӧ илена. Тиде пӧртын лӱмжӧ — СССР. Элысе калык-влакын вашваш келшен илымашышт Совет Союз ӱмбак толын вочшо чыла ойгым, нелылыкым, тӱтаным сеҥен лекташ полшен. Тидат исторический факт оғыл мо?

Вар. ИВАНОВ,
редакцийысе идеологический отделым вуйлатыше.

[illegible] искусство, фольклорлан ойыра. Тыгай материал-влакым Морко район «Передовик» колхозышто (изи ялын пайремже). Советский район Киров лӱмеш колхозышто (ялысе культура да илыш условийым саемдыме шотышто), У Торъял район, «Прогресс» колхозышто (изи ялым илыштарыме нерген) ямдылыме.

«В семье единой» тележурналын кок выпускыштыжо Юл кундемысе калык коклаште экономический кыл, экологий, наций, калык традиций йодышым тарватыме. Пошкудо Татар, Чуваш, Башкир телестудийла дене телепрограмма вашалмашталтын, икте-весынан фольклор поянлыкым утларак палаш тӱҥалына.

Тачысе марий культура, искусство, шочмо йылмым школышто туныктымо йодышлан «Марий улам, марла ойлем» передача пӧлеклалтын.

«Сфера» дискуссионный клубын кок выпускшо тӱрлӧ калык кокласе кылым саемдыме шотышто мутланымашым наҥгаен. Передачын участникше-влак К. Н. Сануков, Е. А. Хлебников, Л. М. Ивенский, Г. Ф. Мякишев, И. И. Рыкалина, журналист, культура да калык образований Министерство-влакын представительышт йылме да культурым арален кодымо шотышто каҥашеныт.

Марий телевидений кертме семынже вес республика ден областьлаште илыше марий-влакын проблемыштымат тарвата. Тыгеракын Татар АССР Шарабаш ял да Башкир АССР Нефтекамск ола гыч «Ял — мыйын суртем» программылан фрагментым, Киров областьысе Тӱм-Тӱм ял гыч «Виче вӱдшӧ йоғалеш» видеоочеркым ямдылыме.

Ончыкшымат телевидений студий шанче, литератур, искусство пашаеҥ-влак нерген видеофильм-влакым ямдылаш шона. Пошкудо республикыла денат творческий кылым пеҥгыдемдаш тӱҥалына. Кугу вниманийым диктор, вӱдышӧ, автор-редактор-шамычын тӱжвал чиемыштлан ойырена.

«Шочмын кастене», «Ял — мыйын суртем», «Кумыл», «Тулвий», «Шонанпыл», «Шочмо кундемын семже» передачылам, тӱҥ шотышто, марий вургем дене вӱдаш тӱҥалаш шонымаш уло.

В. ОЛЕНЕВ,
Марий АССР телевидений да радиовещаний госкомитетын председательже.

„Комстар" полша

МОСКВА. 10 январьыште столицыште первый международный телефон-автомат-влак пашам ышташ тӱҥалыныт. «Московский городской телефонный сеть» производственный объединенийын учредитлыме «Комстар» советско-британский предприятий тыгай телефон-автомат-влакым верандыме пашам шке ӱмбакыже налын.

ТАСС.

802. КУКУШКИН Василий Иванович, 1890 ийыште Вологодский областьыште шочын, руш, Марбумкомбинатын такелажный паша шотышто мастерже. 1938 ий 1 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

803. КУЛИГИН Александр Константинович, 1882 ийыште Марий АССР, Косолоп районысо Пумарий ялеш шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 13 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

804. КУЛИГИН Николай Константинович, 1883 ийыште Марий АССР, Косолоп районысо Пумарий ялеш шочын, руш, Красногорский чодыра заводын слесарьже. 1938 ий 21 июньышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

805. КУЛИГИН Степан Константинович, 1875 ийыште Марий АССР, Косолоп районысо Пумарий ялеш шочын, руш, колхозник. 1937 ий 14 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

806. КУЛИГИН Филипп Фомич, 1901 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Суслонгер чодыра пунктын грузчикше. 1937 ий 10 ноябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

807. КУЛИКОВ Иван Александрович, 1881 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Марбумкомбинатын пашазыже. 1937 ий 13 ноябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

808. КУЛИКОВ Степан Андреевич, 1904 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо Олыктӱр ялеш шочын, марий, кресаньык. 1932 ий 14 мартыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

809. КУЛИКОВ Федор Петрович, 1875 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, кресаньык. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

810. КУЛЬПИН Павел Петрович, 1884 ийыште Козьмодемьянск олаште шочын, руш, колхозник. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

811. КУЛЯБИН Иван Иванович, 1907 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо Марий Отар ялеш шочын, марий, единоличник. 1937 ий 29 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

812. КУНИЦЫН Григорий Миронович, 1893 ийыште Марий АССР, Звенигово районысо 2-шо Лесной ялеш шочын, марий, кресаньык. 1934 ий 2 мартыште репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

813. КУПСОЛЬЦЕВ Василий Иванович, 1900 ийыште Марий АССР, Шернур районысо Купсолаш шочын, марий «Опар» колхоз член. 1937 ий 20 октябрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

814. КУРАКИН Иван Якимович, 1892 ийыште Кировский областьыште шочын, руш, Волжск оласе ургызо-кустарь. 1937 ий 29 декабрьыште репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

815. КУРАКИН Иван Игнатьевич, 1897 ийыште Кировский областьысе Куракино ялеш шочын, руш, единоличник. 1937 ий 20 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

816. КУРАКИН Игнатий Гаврилович, 1878 ийыште Кировский областьысе Куракино ялеш шочын, руш, единоличник. 1937 ий 20 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

817. КУРИЦЫН Василий Григорьевич, 1886 ийыште Марий АССР, Семеновка районысо Княжна ялеш шочын, руш, колхозник. 1937 ий 14 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

818. КУРИЦЫН Иван Сергеевич, 1881 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Кожласола зобный станцийын завхозшо. 1937 ий 13 ноябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

819. КУРИЦЫН Павел Николаевич, 1880 ийыште Марий АССР, Семеновка районысо Княжна ялеш шочын, руш, плотник. 1937 ий 14 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

(Умбакыже. Тӱҥалтышыже 229, 235, 240, 246, 253, 259, 264, 271, 275, 287, 290, 294, 300, теҥийсе 5 №-ан газетыште).

[illegible] Какшан сплавной конторын тӱҥ бухгалтерже. 1937 ий 13 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

831. ЛАВРЕНТЬЕВ Гаврил Лаврентьевич, 1883 ийыште Марий АССР, Морко районысо Семисолаш шочын, марий, кресаньык. 1930 ий 29 апрельыште репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

832. ЛАВРОВ Павел Герасимович, 1905 ийыште Марий АССР-ысе Медведево районышто шочын, марий, кресаньык. 1932 ий 16 октябрьыште репрессироватлыме, 1 ийлан шындыме.

833. ЛАПИН Федор Григорьевич, 1870 ийыште Марий АССР, У Торъял районысо Комичи ялеш шочын, руш, кресаньык. 1933 ий 7 апрельыште репрессироватлыме, 3 ийлан шындыме.

834. ЛАВРОВ Павел Герасимович, 1905 ийыште Марий АССР-ысе Медведево районышто шочын, марий, кресаньык. 1932 ий 16 октябрьыште репрессироватлыме, 1 ийлан шындыме.

835. ЛАПИНСКИЙ Виктор Степанович, 1908 ийыште Двинск олаште шочын, поляк, Маркоопинсоюзын секторжым вуйлатыше. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

836. ЛАПТЕВ Петр Павлович, 1883 ийыште Козьмодемьянск олаште шочын, руш, колхозник. 1938 ий 7 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

837. ЛАПТЕВ Андриян Демидович, 1912 ийыште Марий АССР, Шернур районысо Лапчын ялеш шочын, руш, У Торъял райколхозшколын зоотехникше. 1937 ий 5 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

838. ЛАПТЕВ Илья Семенович, 1904 ийыште Кировский областьыште шочын, руш. 1937 ий 15 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

839. ЛАПУШИНСКИЙ Гвидон Бернардович, 1890 ийыште Украинский ССР-ыште шочын, поляк, «Мариец» ин да заводын пашазыже. 1938 ий 19 июньышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

840. ЛАРИН Сергей Петрович, 1894 ийыште Вольск олаште шочын, руш, Йошкар-Оласе рабфакын туныктышыжо. 1936 ий 5 августышто репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

841. ЛАСТОЧКИН Сергей Александрович, 1893 ийыште Марий АССР, Медведево районысо Пекшиксолаш шочын, марий, райземотделын старший ветврачше. 1937 ий 28 августышто репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

842. ЛАУБГАН Александр Александрович, 1917 ийыште Саратовский областьыште шочын, немыч, Марбумкомбинатын слесарьже. 1938 ий 10 октябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

843. ЛАФУЗОВ Федор Романович, 1876 ийыште Марий АССР, Медведево районысо Лапсолаш шочын, марий, кресаньык. 1932 ий 16 октябрьыште репрессироватлыме, 1 ийлан шындыме.

844. ЛАШИЕВСКИЙ Александр Иванович, 1894 ийыште Чуваш АССР-ыште шочын, руш, Козьмодемьянск оласе кыдалаш школын туныктышыжо. 1937 ий 11 ноябрьыште репрессироватлыме, 8 ийлан шындыме.

845. ЛАШМАНОВ Михаил Александрович, 1903 ийыште Татар АССР-ыште шочын, руш, Марбумкомбинатысе пакча озанлыкын бригадирже. 1937 ий 20 августышто репрессироватлыме, 10 ийлан шындыме.

846. ЛЕБЕДЕВ Валериан Ефимович, 1902 ийыште Марий АССР, Курык марий районысо Сундырь ялеш шочын, марий, больницын терапевтический отделенийжым вуйлатыше. 1938 ий 25 сентябрьыште репрессироватлыме, лӱен пуштмо.

847. ЛЕБЕДЕВ Иван Трофимович, 1912 ийыште Марий АССР, Шернур районысо Кучанур ялеш шочын, марий, Шернур йытын заводын счетоводшо. 1937 ий 27 ноябрьыште репрессироватлыме, 5 ийлан шындыме.

(Умбакыже лиеш).

Патырлык

ЛЎДДЫМӦ МОРЯК

ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ сар тӱҥалмеке, связь морской школын курсантше-влакым корабльлашке колтеныт. Краснофлотец Василий Волков тральщик-влакын командышкышт логалын. Тиде Таллинн ола кундемыште лийын.

Фашист-влак Прибалтика мучко койын лишемыныт. Командованийын приказше почеш 1941 ий шыже вашеш совет корабль-влак Кронштадтыш каеныт, миен шуыныт. Приказ шукталтын. Ленинград олалан лӱдыкшӧ лиймеке, Балтийский флот ятыр лу тӱжем морякым серыш колтен.

Волков морской пехотын нылымше бригадыштыже служитлен. Бригада тушман ваштареш Ладожский ерысе островлаште кредалын.

1941 ий сентябрь. 4-ше бригада Московский Дубровка кундемыште Нева эҥер гоч вончаш да Волхов велым толшо частьла дене ушнаш приказым налын. Туге гынат десантым вончыктараш да плацдармым руалтен налаш йӧн лийын огыл. Кӱкшӧ сер гыч тушман мемнан позицийым пеш чот лӱйкален. 18 сентябрь йӱдым моряк-влак Нева гоч вонченыт. Немыч-влак ты гана атакым вучен огытыл. Отряд тушман ӱмбаке писын кержалтын да рукопашный бой деч вара плацдармым руалтен налын. Икмыняр жап гыч волховец-влак толыныт. Лач тунам «Невский пятачок» манме оборона тӱҥалын. Тыште землякна Василий Волков тушман ваштареш индеш кече геройла шоген, вара сусырген. Кугу кредалмаш 285 сутка шуйнен, но тидым моряклан ужаш пӱрен огыл.

1942 ий. Василий — уэш фронтышто, уэш тральщик-влак коклаште. Фашист-влак Нева эҥерысе олам теҥгыз могырым авырен налын ынышт керт манын, дивизион Ленинград — Кронштадт корным оролен. Землякна ятыр бойышто лийын, лӱддымылык дене ойыртемалтын.

1944 ий. Кеҥеж. Икана теҥгызыште улмо годым катерыш шуко осколко логалын. Кум еҥ сусырген. Рацийым пудырген. Волков, тушманын лӱйкалымыжым ончыде, рацийым ачален, сусыргышо-влаклан полышым пуэн. Тидлан йолташыже-влак тудым эшеат чот йӧраташ тӱҥалыныт.

Жап эртен, 1945 ийысе шошат толын. Совет войска Кенигсбергым руалтен налын. Но фашист-влак мучаш лишеммым шижын, орышыла толашеныт.

Тральщик-влакын 15-ше дивизионышт 600 еҥган десантым Пиллау деч кечывалвелкыла колтен.

— Тиде 25 апрельыште лийын, — каласкален мыланем Василий Михайлович. — Песчаная Коса манме верыш огешлыко 849 номеран катер [illegible] менко ыле, а мый — тудын заместительже. Тушманын артиллерийже эн чот мемнан катерым лӱйкален. Кок моторге локтылалте. Радиостанций йӱлыш. Борт шӱтлыш. Командир сусыргыш. Катер вӱд дене теме. Но сер марте тора огыл. Командованийым шке ӱмбакем нальым. Мландыш тӧрштен лекна. Могай-гынат плацдарм уло. Немыч-влак десантым теҥгызыш налын шуынешт ыле, Но ме нунын атакыштым чактарен кертна...

Десантым тӱрыс лукмеке, дивизионысо катер-влак залив гыч писын лектын каеныт. Волков локтылалтше ка-

терыш пӧртылын, сусыргышо ныл йолташыжым: Иван Артамоновым, Николай Ботяновскийым, Владимир Кузьминым, Василий Селезневым серышке луктын. Немыч-влак уэш атакыш кынелыныт. Командир йӧрлын. Тунам Василий кычкыралын: «Ончыко! Мыйын почешем!» Нунын блиндажыштым руалтен налмек, моряк-влак ласкан шӱлалтеныт.

Нылымше атакымат чактарыме. Тыге кече почеш кече, кажне гана бой. Вара мемнан стрелковый часть-влак толыныт. Тиде жаплан 600 десантник гыч 140 наре веле кодын. Но нуно немыч гарнизоным кырен шалатеныт да эше кум тӱжем утла фашистым пленыш налыныт.

Кенигсбергыште Василий Волков командованийлан катер нерген увертарен, тудым олмыкташ полшаш йодын. Кум тылзе гыч 849-ше уэш боевой стройыш шогалын.

...Рижский залив. Катер эркын лишемын. Экипаж кум еҥан гына: командир Волков, моторист Кузьмин, рулевой Ботяновский. Морской портышто салтак-влак строй дене шогеныт. Гражданский вургеман-влакат шуко погыненыт. Нуно пелевыш аршашым кученыт. Флотын духовой оркестрже маршым шоктен.

Причал. Волков дивизионын командирже капитан-лейтенант Панниковлан докладыватла: «849-ше номеран катерын личный составше Родинын приказым-

жат шуктен шогаш катер ямде!»

Командир герой-моряк-влакым ӧндалын.

Неле ыле. Чытен лекме. 1945 ийыште капитан-лейтенант Панников «Краснознаменный Балтфлот» газетеш Волков нерген тыгай заметка-влакым печатлен: «Боевой подвиг краснофлотца Волкова», «Спас знамя корабля», «Черты советского моряка», «Моральный облик моряка».

Тунам землякна нерген флотышто легенда шарлен. Сар пытымек, тудо тушанак служитлаш кодын. Ынде экипаж лӱдыкшӧ, но кӱлешан пашам шуктен: Балтийский теҥгыз вӱдым тушман мина деч эрыктен.

В. М. Волков флот гыч 1947 ийыште демобилизоватлалтын, шочмо Пектубаево селашке толын. Тудын оҥгыштыжо Йошкар Знамя орден да Йошкар Звезда кок орден, шуко медаль чолгыжыныт.

Волков ондак потребкооперацийыште, вара латныл ий годым «40 лет Октября» колхозышто комбайнерлан пашам ыштен. Тудым Марий АССР Верховный Совет Президиумын Почетный грамотыж дене кок гана наградитленыт. «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина» медальым налын. Пытартышлан «Ветеран труда» медаль.

Василий Михайлович боевой йолташыже-влакым эреак кычалын. Икана тудлан шуко жап вучымо серыш толын. Ботяновский возен: «Василий, мый нигунамат тыйым ом мондо. Неле жапыште тый мыйым колымаш деч утаренат. Тыланет лийынак Володя Кузьмин илыше кодын. Вася, тый чын совет еҥ улат. Мый палыме йолташем-влаклан тыйын нерген чӱчкыдын каласкалем. Кенигсберг воктенысе пытартыш бой да тыйын подвигет кугу рымешлан шарналташ кодын. Госпитальыштат сусыргышо пехотинец-влак Васька-моряк нерген каласкалат ыле... Вашкерак тӧрлане да мемнан дек Ленинградыш унала тол. Артамонов Иван Ленинградеш колен. Кузьмин ила. Василий Селезнев Кемеровский областьыште ила. Тол унала. Вучена».

Волковын еш архивыштыже тыгай серыш шуко. Нуно коммунистын эртыме чапле корныж нерген, подвигше нерген ушештарат. «Советская Клайпеда» газетыште «Он освобождал Клайпеду» статья лекмек, тудлан палыдыме еҥ-влакат возаш тӱҥалыныт...

Нелын черланымек, В. М. Волков 1980 ийыште колен. Тудым Пектубай селасе шӱгареш тоеныт.

Н. СОКОЛОВ,
сарын да пашан ветеранже.

Погынымаш лийын

КОДШО кечылаште Параньга районысо марий школлаште тунемше юнкор ден драмкружок член-влакын погынымашышт эртыш. Тыште марий йылмым да литературым туныктышо, кружок вуйлатыше РСФСР-ын заслуженный артистыже Г. Иванова-Ямаева, поэт да артист Ю. Рязанцев, «Ямде лий!» газетын отделжым вуйлатыше А. Филиппов, туныктышо-влакым усовершенствоватлыше институтын кабинетшым вуйлатыше Р. Малинина лийыныт.

Погынымаште марий йылмым, литературым, культурым виянгдыме нерген кажне выступатлыше шӱм вургыж ойлен. Участник-влаклан поснак Ю. Рязанцевын ойлымыжо келшен. Тудо шочмо йылмын историйже, поянлыкше, вий-куатше нерген ятыр поро шомакым каласен, шочмо йылме нерген возаш тӱҥалме поэмыж гыч ужашым лудын пуэн.

Оҥгай да шке шотан ыле А. Филипповын выступленийже. Тудо «Ямде лий!» газетын кузе ышталтмыж нерген каласкалыш. Юнкор-влакым газет дене пеҥгыдe кылым кучаш ӱжӧ.

Перерыв жапыште йоча-влакын пырдыж газетышт да марий калыкын чиемже шотышто выставкышт лийын. Палемдаш кӱлеш, погынымашке толшо йоча-влак чыланат марий вургем дене лийыныт.

Погынымашке толшо кажне уна ден участник-влаклан пӧлек семын марла книга-влакым кучыктымо.

С. САДОВИН.

Спорт

Судьялан — ший медаль

СССР футбол федераций гыч Марий АССР Госкомспортыш куандарыше телеграмма толын. Тушто Йошкар-Ола гыч тӱнямбал категориян судья Александр Хохряковлан федерацийын ший медальжым пуаш ыштыме нерген ойлалтеш. Мо дене арбитр тыгай наградым сулен налын? Ынде ятыр ий почела Хохряков СССР чемпионатын высший лигыштыже модшо команда-влакын таҥасымыштым судитла. Тиде жапыште чылаже кандашлу утла матч годым футбол полешке тӱҥ судья семын лектын. Ешарена: тудо ик гана веле огыл элысе лу эн сай футбол судья-влак радамыш логалын. Кодшо сезонын итогшо почешат тыгай сеҥымашке шуын. Хохряков Европысо турнирлаштат шке мастарлыкшым ончыктен шуктен.

В. БОГДАНОВ.

Клубын призше верч

Руш шашка дене Йошкар-Оласе шахмат клубын призше верч турнир кеч-кунамат тале кучедалмаште эрта. Тиде ганат тыгак лие. Швейцарский система почеш ӱчашымаште коло ныл еҥ лийын. Тышеч кумытыжо СССР спорт мастерыш кандидат да латныллытын перворазрядник лийыныт.

Икымше верыш М. Глизерин лектын. Кокымшо да кумшо призым В. Куклинлан да А. Секретаревлан кучыктымо. Е. Митяков икымше разрядлан нормативым шуктен.

Н. АПСАТАРОВ.

„Марийская правда" газет воза

Газет республиканский ден верысе Советлашке сайлымашлан ямдылалтме кампанийым кумдан ончыктен шога. Номерыште депутатыш кандидат-влакым регистрироватлыме нерген икмыняр увер уло. Лудшо-влаклан тыгак сайлымаш вашеш идеологический пашам виянгден колтымо нерген икмыняр материал темлалтеш.

«Уло шӱм-чон дене», — тыгай рубрика дене тачысе номерыште Т. Костанова [illegible]

ПОРЫЛЫК ФОНДЫШ

Москваште «Динамо» спорт дворецыште порылык кумылым ончыктымо «Рекорды XXI века—какой ценой?» театрализованный спортивно-дискуссионный кас эртаралтын. Тудым «Олимпийская панорама» журнал РСФСР Писатель ушем, Центральный телевидений дене пырля организоватлен. Тиде кас жапыште погынышо окса «Физкультура да тазалык» всероссийский порылык фондыш кая. Спонсор-влак коклаште тӱня мучко палыме «Поларонд» фирма, «Рэнк ксерокс» фирма, Москвасе «Контингент» да «Самсон» кооператив-влак, «Араду» Очамчирский завод да молат улыт. Йоча спортын, чолак спортсмен-влакын проблемышт, допингым кучылтмо ваштареш кучедалмаш лӱмлӧ шуко спортсменым, писательым, артистым, журналистым, спортлан шӱман ятыр еҥым тургыжландарат. Тиде касыш лач тыгай еҥ-влак погыненыт.

Снимкылаште: касыш толшо уна-влак—СССР-ын заслуженный тренерже Анатолий Тарасов да лӱмлӧ гимнастка Лариса Латынина; кум гана олимпийский чемпион Владислав Третьяк Канада гыч кондымо чапле инвалидный коляскым Тбилиси гыч Нато Чикованилан кучыкта. Тиде ӱдыр Арменийыште мланде чытырналтме годым эҥгекыш логалын, эше автомобильный аварийлан кӧра сусырген.

ТАСС-ын фотожо.

Суд зал гыч

Шергыш шуын

Догадкин Алексей Александрович Йошкар-Оласе кинде продукт объединенийын тӱҥ энергетикшылан ыштен. Ынде тудо самырык огыл, вашке 50 ийым тема. Сандене палышаш ыле: казна погым шолыштмылан закон почеш мутым кучыктат. Но объединенийлан ойырымо 5 литрат 200 грамм технический спиртым пелыжым веле пашаште кучылтын, молыжым шкаланже налын. Судышто каласен, пуйто йӱын огыл, а палымыжлан пуэн. Но врач-влакын заключенийышт почеш, Догадкин хронический алкоголиклан шотлалтеш.

Калык суд тудлан казна погым шолыштмыжлан 500 теҥге штрафым пуэн да спиртын акшым — 94 теҥгем тӱлыктен. Догадкин кум ий жапыште тыгай пашаште шоген ок керт.

Милиций пашаеҥ ӱмбак

Йошкар-Олаште илыше Л. В. Бородинлан шукерте огыл 18 ий темын. Шошым армийыш кайышаш ыле. ЗПІ-ыште тудым моктеныт. Но паша деч вара аракам подылаш йӧратен.

Тыге ик шыже кастене йӱшӧ вуя Ленинский проспектыште, «Санчасть» автобус шогалмаште ала-могай палыдыме рвезе дек пижедылаш тӱҥалын. Тидым ужын, эртен кайыше калык дружинын членже-влак шижтареныт. Бородин нунын дене шургаш веле пижын. Милиций пашаеҥ-влак толмек, нунын ӱмбак кержалтын.

Тидлан Бородиным калык суд ончыко мут кучаш шогалтыме. Тудым 2 ийлан колонийышке колтымо.

Тыгаяк преступленийым Йошкар-Олаште илыше Никитин В. Н. ыштен. Тудо шке ыштыме кӱэӧ дене ЛТП-н пашаеҥже-влак ӱмбак кержалтын. Тидлан тудым шукерте огыл калык суд ик ият пелылан колонийышке колташ приговорым луктын.

Чыла монден

30 наш Хасанова Лариса ешан лийын, ик йочаже уло. Чыла тидыже шарнымашеш веле кодын.

Йӱаш тунемын, тӱрлӧ компанийышке логалаш тӱҥалын. Чӱчкыдынак паша верым вашталташыже перњен. Алешкино шыл комбинатысе столовый пелен буфетыште ыштен да тусо оксам шкаланже кучылтын.

Ревизий лийын, 689 теҥге ситен огыл.

А тиде жапыште Хасанова йӱын коштын, наркоманкыш савырнен. Калык судын пунчалже почеш тудо Алиса ӱдыржылан 1988 ий октябрь гыч кажне тылзын коло вич процент пашадарым алимент шотеш тӱлышаш ыле. Но тидын нерген шоналтенат огыл. Тыге тудын парымже 225 теҥге погынен.

Калык суд нят пелылан колонийышке колташ приговорым луктын. Туштак тудым арака йӱмӧ деч эмлаш тӱҥалыт.

Л. КУГЕРГИН.

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30— 120 минут. 8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо». Худ. телефильм. 2-шо фильм. 4 серий. 9.40 — Мультфильм. 9.55— «Ромео и Джульетта». Фильм-балет. 11.25 — Детский час. 12.25 — Коллаж. 12.30—Жап. 15.30—И. Брамс. 1 №-ан соната. 15.55 — Док. фильм. 16.35 — С. Рахманиновын романсшым Л. Казарновская мура. 17.30 — «Коммунист» журнал редакцийыште — «йыргешке ӱстел». 18.30 — Жап. 19.00 — Латкуд ияш марте да тылеч кугурак-влаклан. 19.45—Мультфильм. 19.55 — «Житие Дон Кихота и Санчо». Худ. телефильм. Кокымшо фильм. 4 серий. 21.00 — Жап. 21.30— «Лицом к стране». Государственный проблемым решатлымаште личностьын рольжо нерген. 22.30 — Итальян музыка кас. 23.20— Кугыеҥлан мультфильм. 23.45 — ТСН.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15 — Научно-популярный фильм. 8.35. 9.35— Природоведений. 4 класс. 9.05. 10.05 — Испан йылме. 10.35. 11.35 — Физика. 8 класс. 11.05— Мемнан садна. 12.05 —Исторический фильм. «Иван Грозный». 1 серий. 13.50 — Ритмический гимнастика. 14.20—«Марк Твен против...» Телефильм. 17.00 — «Золотая Колыма». 17.40— «Димпо-по». 18.00 — Актуальный камера. 18.15 — Марий эл. 18.35 — «Школа — время перемен». Киноочерк. 19.00 — «Сфера». 19.50 — Увертарымаш. программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15 — «Дорога в море». 20.50 — Мордва АССР-ысе «Умарина» мурышо да куштышо государственный ансамбльын концертше. 21.30— Исторический фильм. «Иван Грозный». 2 серий. 22.55 — РСФСР-ын заслуженный артисткыже Л. Рюмина мура.

10 канал. 17.40 — Ритмический гимнастика. 18.10 — «Жили-были». Шкет илыше шоҥгыеҥ-влакын проблемышт нерген. 18.30 — Жап. 19.00 — Кучедалмаш дене тӱнямбал фестиваль. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

КОЛЫШТСА

6.30—Программа. 6.35 — «Ужара» радиостанций. 6.53 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45—Хоровой муро концерт. 8.25 — С. Музуров. «Надян сӱанже». Ойлымаш. 18.00 — Увер. 18.10—Ныжыл шочмо йылме. 18.30 — Увер. 18.40 — В. Колумб. Почеламут аршаш. 18.55 — Увертарымаш.

ТЕАТР

М. ШКЕТАН *лӱмеш Марий государственный драмтеатр*

«Салика» — 19.

КИНО

Нева эҥерысе олам [illegible] могырым авырен налын ыныщт керт манын, дивизион Ленинград — Кронштадт корным оролен. Землякна ятыр бойышто лийын, лӱддымылык дене ойыртемалтын.

1944 ий. Кеҥеж. Икана теҥызыште улмо годым катерыш шуко осколко логалын. Кум еҥ сусырген. Рацийым пудырген. Волков тудымын лӱйкалымыжым ончыде, рацийым ачален, сусыргышо-влаклан полышым пуэн. Тидлан йолташыже-влак тудым эшеат чот йӧраташ тӱҥалыныт.

Жап эртен, 1945 ийысе шошат толын. Совет войска Кенигсбергым руалтен налын. Но фашист-влак мучаш лишеммым шижын, орышыла толашеныт.

Тральщик-влакын 15-ше дивизионышт 600 еҥан десантым Пиллау деч кечывалвелкыла колтен.

— Тиде 25 апрельыште лийын, — каласкален мыланем Василий Михайлович. — Песчаная Коса манме верыш ончылно 849 номеран катер кайыш. Катерын командирже старшина Федор Пахо- Нылымше атакымат чактарыме. Тыге кече почеш кече, кажне гана бой. Вара мемнан стрелковый часть-влак толыныт. Тиде жаплан 600 десантник гыч 140 наре веле кодын. Но нуно немыч гарнизоным кырен шалатеныт да эше кум тӱжем утла фашистым пленыш налыныт.

Кенигсбергыште Василий Волков командованийлан катер нерген увертарен, тудым олмыкташ полшаш йодын. Кум тылзе гыч 849-ше уэш боевой стройыш шогалын.

...Рижский залив. Катер эркын лишемын. Экипаж кум еҥан гына: командир Волков, моторист Кузьмин, рулевой Ботяновский. Морской портышто салтак-влак строй дене шогеныт. Гражданский вургеман-влакат шуко погыненыт. Нуно пеледыш аршашым кученыт. Флотын духовой оркестрже маршым шоктен.

Причал. Волков дивизионын командиржылан капитан-лейтенант Панниковлан докладыватла: «849-ше номеран катерын личный составше Родинын приказшым сайын шуктен! Командованийын приказшым ончыкы- влаклан тыйын нерген чучкыдын каласкалем. Кенигсберг воктенысе пытартыш бой да тыйын подвигет курымешлан шарналташ кодын. Госпитальыштат сусыргышо пехотинец-влак Васька-моряк нерген каласкалат ыле... Вашкерак тӧрлане да мемнан дек Ленинградыш унала тол. Артамонов Иван Ленинградеш колен. Кузьмин ила. Василий Селезнев Кемеровский областьыште ила. Тол унала. Вучена».

Волковын еш архивыштыже тыгай серыш шуко. Нуно коммунистын эртыме чапле корныж нерген, подвигше нерген ушештарат. «Советская Клайпеда» газетыште «Он освобождал Клайпеду» статья лекмек, тудлан палыдыме еҥ-влакат возаш тӱҥалыныт...

Нелын черланымек, В. М. Волков 1980 ийыште колен. Тудым Пектубай селасе шӱгареш тоеныт.

Н. СОКОЛОВ,
сарын да пашан ветеранже.

СНИМКЫШТЕ: В. М. Волков (еш альбом гыч фото).

тыжо СССР спорт мастерыш кандидат да латныллытын перворазрядник лийыныт.

Икымше верыш М. Глизерин лектын. Кокымшо да кумшо призым В. Куклинлан да А. Секретаревлан кучыктымо. Е. Митяков икымше разрядлан нормативым шуктен.

П. АПСАТАРОВ.

„Марийская правда" газет воза

Газет республиканский ден верысе Советлашке сайлымашлан ямдылалтме кампанийым кумдан ончыктен шога. Номерыште депутатыш кандидат-влакым регистрироватлыме нерген икмыняр увер уло. Лудшо-влаклан тыгак сайлымаш вашеш идеологический пашам виянден колтымо нерген икмыняр материал темлалтеш.

«Уло шӱм-чон дене», — тыгай рубрика дене тачысе номерыште Т. Костановын «Порылык тӱням арален кода» заметкыже печатлалтын.

ТАСС-ын фотожо.

приговорым луктын.

Чыла монден

30 ияш Хасанова Лариса ешан лийын, ик йочаже уло. Чыла тидыже шарнымашеш веле кодын.

Йӱаш тунемын, тӱрлӧ компанийышке логалаш тӱҥалын. Чӱчкыдынак паша верым вашталташыже перныен. Аленкино шыл комбинатысе столовый пелен буфетыште ыштен да тусо оксам шкаланже кучылтын.

Ревизий лийын, 689 теҥге ситен огыл.

А тиде жапыште Хасанова йӱын коштын, наркоманкыш савырнен. Калык судын пунчалже почеш тудо Алиса ӱдыржылан 1988 ий октябрь гыч кажне тылзын коло вич процент пашадарым алимент шотеш тӱлышаш ыле. Но тидын нерген шоналтенат огыл. Тыге тудын парымже 225 теҥге погынен.

Калык суд ият пелылан колонийышке колташ приговорым луктын. Туштак тудым арака йӱмӧ деч эмлаш тӱҥалыт.

Л. КУГЕРГИН,
Йошкар-Оласе прокурорын заместительже.

«Жили-были». Шкет илыше шоҥгыен-влакын проблемышт нерген. 18.30 — Жап. 19.00 — Кучедалмаш дене тӱнямбал фестиваль. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

КОЛЫШТСА

6.30—Программа. 6.35 — «Ӱжара» радиостанций. 6.53 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45—Хоровой муро концерт. 8.25 — С. Музуров. «Надяи сӱанже». Ойлымаш. 18.00 — Увер. 18.10—Ныжыл шочмо йылме. 18.30 — Увер. 18.40 — В. Колумб. Почеламут аршаш. 18.55 — Увертарымаш.

ТЕАТР

М. ШКЕТАН лӱмеш Марий государственный драмтеатр

«Салика» — 19.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр
(Кугу зал)

«Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 9, 14.20, 16.20, 18.10, 19.50, 21.20. «Легенда о белом драконе» — 10.50 (йоча сеанс). «До первой крови» — 12.40 (йоча сеанс).

«РОССИЯ» кинотеатр
(Изи зал)

«Любимый раджа» (1 да 2 серий) — 9.30, 14.50, 17.40, 20.20. Кужемдыме сеанс: «В цирке только женщины», «Опаленные Кандагаром» — 12.20.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр

«Зеленый луг» — 9. «Король скачек» — 10.30, 14.40 (йоча сеанс). «Кинг-Конг» (1 да 2 серий) — 12, 16, 21.10. Кужемдыме сеанс: «Маленькая Нина», «Утраченные грезы» — 18.40.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Короткое замыкание» — 9, 12.30, 16.30. Мультфильм киносборник — 10.50. «Бесстрашный атаман» — 14.30. «Однажды в Америке» (1 фильм, кугыеҥ-влаклан гына) — 18.30, 21.10.

«МИР» кинотеатр

«Однажды в Америке» (1 да 2 серий, кугыеҥ-влаклан гына) — 9, 16.40, 19.50. «Однажды в Америке» (3-шо серий, кугыеҥ-влаклан гына) — 12, 15. «Король Дроздовик» — 13.30.

КИНОЛЕКТОРИЙ

«Любовь и аэробика» (кугыеҥ-влаклан гына) — 19.

Мыскара йӧре

ШОРЫКЙОЛ МОДЫШ-ЛОДЫШ

ПАЛЕТӰР ял ожнысак коло-коло вич сурт-пече марте веле кушкын кертын. Туге гынат тудын чапше торашке йоҥген.

Мо дене вара тиде ял калыклан пале лийын? — йодын кертеш лудшо.

— Поро пояш-влак иленыт, — каласа Палетӱрын аксакалже Чопай Йыван. Тудо кандашлу ийым эртен. — Теве изак-шоляк-влак Вылыып Мигыта ден Вылыып Миклай вӱд вакшым кученыт, пошкудыштлан пел ак дене пырчым йоҥыштеныт. Шужен ий годымат кинде шултыш деч посна коден огытыл.

— Мыйын шонымаште, — мутланымашыш ушна ялысе «философ» Миквур кугыза, — мемнан кугезына-влак путырак ушан лийыныт, шкенан калыкпан йомакшым, туштыжым, палым шуко шинченыт. Налза теве Чопай Йыванымак, марий фольклор манметым кум кече да кум йӱд чарныде каласкален кертеш.

— Тиде шуко мо, — ышталеш Чопай Йыванын пошкудыжо Оринан Павыл. Тудо шоҥгым пешыжак ок йӧрате, йӧн лийме годым «пӱшкылаш» ок мондо. — Теве «Советский Российыште» возымо ыле: 64 ияш датчанин Магнус Енсен 43 шагат чарныде тӱрлӧ анекдот ден мыскарам каласкален.

— Ораде, кум кече да кум йӱдшӧ 43 шагат деч шагал мо? — кидшым лупшалеш Миквур кугыза. — Тидымат от пале, а куктыштташ тӧчет. Чынже денак мемнан ялна фольклорым шинчымыж дене кумдан палыме лийын. Тидыже тукым гыч тукымыш куснен толын.

Кум шоҥго клуб коридорысо теҥгылыште ятыр жап шинчылтыч, ожнысым шарналтышт, кызытсе илыш нергенат мутым луктыч. Ӧрдыж гыч колышт шинчыше лиеш гын, ялын аксакалже-влак фольклорым палымышт шотышто таҥасат манын, шоналтен кертыт ыле.

— Вашке шорыкйол толын шуэш, — манеш Чопай Йыван. — Могай весела пайрем ыле. Арня мучко модалтын, мужедалтын, Васлий кува ден кугызала чиялтын. Кызытсе гай аракам лӧкен огынал, кредалынат кошталтын огыл. Кеч южгунамже шкенам аҥырала кученна гынат.

— Аҥыраже лийынна, — манеш Оринан Павыл. — Тыйын пелашет Качырий, кийыме верже пушкыдо лийже, шорыкйол йӱдым капка гоч портышкемжым кышкен, могай велыш марлан кайышашым пален налнеже улмаш.

Тиде жапыште нунын кудывечыш лачак тыйын Шемечет миен лектын, ӱдырын портышкемжым шке пыжашышкыже намиен пыштен. Мужедме, коеш, чыныш лектын.

— Пӱрымаш, очыни, тыгай лийын, — ышталеш Миквур кугыза. — Кӧ пала, ала мужедшак Качырий ден Йыванлан ушнашышт полшен.

— Ме Качырий дене шорыкйол деч ончычак илыш корнынам ушаш ойлен келшенна ыле, — шыргыжалеш Чопай Йыван. — Пий пыжашыште тудын портышкемжым мый вигак палышым. Качырий веле огыл, ӱдыр-влак чыланат мужедыныт. А шарнет, Павыл, кузе тыйым Сапан вате мушкылтыш вӱд дене йӱштылтен?

Марий ялыште ожно шорыкйол йӱдым еҥ-влак окна йымалне колышт коштыныт. Пӧртыштӧ мо нерген ойлат але могай йӱкым колат, илышыштат тудо лиеш, маныт. Мутлан, товар йӱкым колат — колышо лектеш, суд нерген кутырат — суд лиеш.

Окна йымалне еҥ улмым шижын кудалтеныт гын, оза-влак ончылгоч ямдылен шындыме мушкылтыш вӱдым окна гыч кышкалыныт. Тылеч вара кужу жап йӱштылалтше еҥым воштылыныт. Оринан Павыл денат тыгак лийын. Тунам тудо шкенжымат, Сапан ватымат шудалын. А кызыт мыскара семын шарналта.

— Тыгайым мондаш лиеш мо, — ышталеш садет. — Шорыкйол кечын чыла вургемым мушкаш, шкалан монча пураш логалын. Адакше кужу жаплан «Мушкылтыш Павыл» лӱмнерым пыжыктен пуэныт.

— Ӱарнят тӱрлӧ приметылан поян лийын, — «философ» мутым налеш. — Сапан вате вӱдвараш шинчын мунчалта ыле. Мый шуко гана ужынам. Калык ойла, пуйто ӱарня годым тыге мунчалтат гын, тӱредме годым шылыж корштташ ок тӱҥал.

— Кӱдырчӧ нерген весымат ойлат, — Йыванын лугыч ышта Миквур. — Кӱдырчӧ кӱдыртымым первый гана шола велым колат — сайым ит вучо, пурла велым — илышыштет чылажат сай лиеш.

— Парпон Миклай вате тӱрлӧ пале деч пеш лӱдеш ыле, — манеш Чопай Йыван. — Тудын каласкалымыж гыч мый икмыняржым эсогыл серен кодышым: «Кочмо годым кок шултышым ыштет — упа толеш», «Кӱэӧ пурен кая — шыде пӧръеҥ толеш», «Вилка пурен кая — шыде ӱдырамаш толеш», «Кукшо легарыш кая — чесым оза-влак чаманеныт».

— Кугече эрдене пӧртыш эн ончыч пӧръеҥ толеш — сай, ӱдырамаш — вучо удам, — эстафетым налеш Павыл. — Тидлан кызытат ӱшанат, сандене еҥ-влак кӧ толмым пеш эскерат, ӱдырамашым ужын, капкамат огыт поч.

— Шарнеда, Сапан кугыза кузе ышта ыле? — Миквур коклаш пура. — Эрдене эр кынелын, пӧрт еда пуредыл коштын. Еҥ-влак йывыртымышт дене чаркам кучыктеныт. Пел ялым эрта, руштын шуэш, мӧҥгыжӧ малаш кая, вес пелыжым мокмырым шӧрымӧ амал дене эрта ыле. Чоя кугыза лийын Сапан тос.

— Эн оҥгайжым шарпалташ мондышда, — шыргыжалме гай койо Чопай Йыван. — Сапанын ӱдыржӧ Ведасий Петр Марля ден Сидыр Палийым мужедаш аяртен. Пелйӱд вашеш агун йымаке миен лектыныт да шкеныштын пушкыдо верыштым чараҥден шинчыныт. Тыгай пале уло: пунан кид дене ниялтат — поян качылан, чара кид дене — нужна качылан марлан кает. Удыр-влакын ойым пидмыштым Ведасийын изаже Корий шолып колыштын, йолташыже-влак дене ончылгоч агун йымак миен шинчыныт. Иктым савырыме коваште пижгомым чийыме кид, весым — чара кид дене логалыныт. Кумшым Корий шкеже коваште лупш дене чотак гына «ырыктен» пуэн. Удыр-влак лектын куржмыштымат шижын огытыл. Ну, воштылтышыжо лийын.

— А Овдачий ден Палий сар деч вара кузе туткарыш логалыныт, каласе? — йодеш Оринан Павыл.

Шонго-влак тыгай случайым шарналтышт. Овдачий ден Палий колхозышто шорыкым онченыт. Шорыкйол йӱдым ош але шем моторлан марлан кайыме нерген мужедаш ойлен келшеныт. Тыгай пале уло: шорык вӱташ пурен, межым кӱрыт. Могай меж логалеш, тугай тӱсан качылан кает.

Ӱдыр-влакын ойым пидмыштым ала-кузе йӱд орол Тымапий пален налын да колхоз шорыкым солалташ шонен пыштен. Тудо кояракшым ойырен налын да мӧҥгыжӧ шолып наҥгаен. Шорыкйол йӱдым ӱдыр-влак вӱташ толмым вучен. Ваҥен шуктен, йӱдым вольык вӱташ толмылан шылталышыла койын. Эрдене ик шорык ситен огыл. Титаканыш Овдачий ден Палийым луктыныт. Тыге шорыкйол модыш гыч лодыш лектын, ӱдыр-влаклан шорыкын акшым колхозлан пӧртылташ логалын. Оксаже айда, намысше мыняр лийын. Ӱдыр-влак тидым чытен кертын огытыл, коктынат тора верыш лектын каеныт.

— Теве кузе вет, — ыштале Миквур, — ял лӱм гыч тӱҥалме тудын историйжым шерын лекмашке шуктыш. Мыняр оҥгайым шарнышна.

— Кӧлан оҥгай, а кӧлан кочо шарнымаш, — манеш Чопай Йыван.

В. ФЕДОРОВ.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Редакцийын адресше:

424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20

Талукышто 300 номер лектеш.

Тираж 17 412.

Газетын индексше 52710

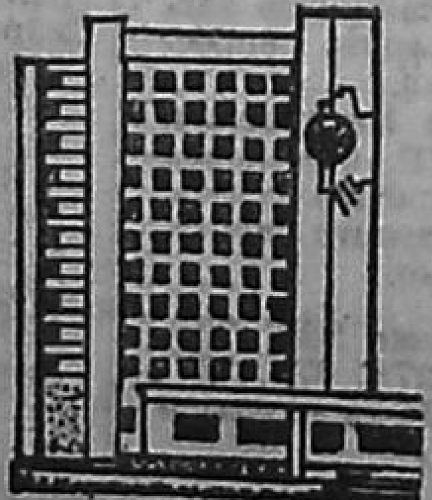

Телефон-влак:

Редактор — 5-08-40

Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26

Приемный — 5-37-91

Ответственный секретарь — 5-35-73

Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:

Партийный илыш — 5-53-18

Идеологический — 5-54-34

Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89

Аграрный — 5-29-77

Совет паша да быт — 5-42-22

Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-39-19, 5-43-72

Кусарыше — 5-39-55.

Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:

У Торъялыште — 9-15-19,

Моркышто — 9-16-86

Звениговышто — 9-22-83,

Оршанкыште — 2-17-38.

Марий АССР Госкомиздатын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже

424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Э—00214. Заказ 1033.